

KELAA SITÄ!

Esteetöntä tiedotusta Kelan
palveluista monikanavaisesti

Ida Heliävirta ja Milja Uusitalo
Opinnäytetyö, kevät 2014
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus
Viittomakielentulkki (AMK)

TIIVISTELMÄ

Heliävirta, Ida & Uusitalo, Milja. Kelaa sitä! – Esteetöntä tiedotusta Kelan palveluista monikanavaisesti. Kevät 2014, s.57, 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus, viittomakielentulkki (AMK).

Opinnäytetyömme on kehittämistyö, jonka tavoitteena oli edistää esteettömyyttä informaation saavutettavuudessa Kansaneläkelaitoksen Internet-sivuilta. Päättäksemme tavoitteeseemme, tuotimme Kelalta saamaamme materiaalia laajemmalle yleisölle helpommin saataviksi. Työn keskeisimmiksi käsitteiksi nousivat multimodaalisuus, esteettömyys ja yhdenvertaisuus.

Työn toiminnalliseen osaan kuului videoiden tuottaminen tukiviittomakommunikaatiomenetelmää käyttäen. Lähdemateriaaliksi rajasimme Kelan Internet-sivuilta löytyvän Vammaisten tulkkaukspalvelut -osuuden. Kuvaamisen lisäksi työhömmme kuului videoiden editointi lopulliseen muotoon. Produktissamme käytetty tukiviittomakommunikaatiomenetelmä vahvisti pedagogisia suuntautumisopintojamme, ja saimme työstä arvokasta lisäkokemusta tulevaisuuden työelämään.

Vastaavaa materiaalia ei ole tietääksemme tehty aikaisemmin, ja siksi koimme työllä olevan uutuusarvoa ja tuotteen olevan hyödyksi mahdollisimman laajalle kohdeyleisölle.

Asiasanat: Kela, tukiviittomat, multimodaalisuus, esteettömyys

ABSTRACT

Heliävirta, Ida and Uusitalo, Milja.

Think about that! Accessible information of Social Insurance Institution (Kela) multimodally.

p. 57, 2 appendixes. Language: Finnish. Spring 2014.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Sign Language Interpretation. Degree: Bachelor of Humanities.

This thesis is a development work aiming to improve the accessibility of the information in the website of Kela, the Social Insurance Institution of Finland. In order to reach the goal, we made Kela's material more easily available to a wider audience. The most essential terms of this study are multimodality, accessibility and equality.

The functional part of this study was produce video material with sign supported speech. The source material was narrowed down to Kela's Interpretation services for disabled persons. In addition to the filming editing to the form was included to the functional part of this study.

Similar material has not been made in the past and therefore this work has novelty value. We wish that a widest possible audience may benefit from this product.

Keywords: Kela, sign supported speech, multimodality, accessibility

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2. TYÖN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1. Työn rajaus.....	8
2.2. Keskeiset käsitteet.....	8
2.3 Kielen sisäinen kääntäminen	10
3. KOHDERYHMÄT	11
3.1 Puhevammaiset.....	11
3.2 Henkilöt, joilla on kielellisiä erityisvaikeuksia	12
3.3 Huonokuuloiset.....	12
3.4 Sisäkorvaistutetta käyttävät henkilöt.....	13
3.5 Näkövammaiset.....	14
3.6 Maahanmuuttajat ja huonokuuloiset maahanmuuttajat	14
3.7 Aiheen merkitys kohderyhmille	17
4. LAINSÄÄDÄNNÖN NÄKÖKULMA ESTEETTÖMYYTEEN, JA KANSANELÄKELAITOS	19
4.1 Lakipohja	19
4.2. Kansaneläkelaitos	22
5. TUKIVIITTOMAT JA MUUT KOMMUNIKAATIOTAVAT	23
5.1 Huulio ja äänenkäyttö	23
5.2 Kommunikaatiotavat	24
6. TUOTTEEN TEKEMINEN.....	31

6.1 Projektin alku	31
6.2 Kuvaus.....	34
6.3 Estetiikka	35
6.5 Editointi.....	36
8. POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	38
LÄHTEET	39
LIITTEET	44
LIITE 1 VALITUT VIITTOMAT	44
LIITE 2 LINKIT	57

1 JOHDANTO

Tutkimustehtävänäemme on edistää yhdenvertaisuutta informaation saamisessa Kansaneläkelaitoksen eli Kelan sivuilta. Saimme aiheen opinnäytetyhömme yliopettaja Terhi Rissaselta. Työmme keskittyy Kelan sivujen osalta vain Vammaisten tulkkauspalvelut -otsikon alla olevaan informaatioon ja sen monikanavaisuuden tarpeeseen. Työmme sisältää toiminnallisen osuuden, dokumentoinnin työn aikana ja loppupohdinnan johtopäätöksineen. Kuvaamme aineiston käyttäen tukiviittomakommunikaatiomenetelmää. Toteutamme materiaalia, joka on kaikille helposti lähestyttävää ja toivomme työmme vähentävän informaation saatavuuden ongelmaa.

Kelan Internet-sivujen informaatio on saatavilla suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja suomalaisella viittomakielellä, mutta se rajaa pois sivujen käyttäjistä muun muassa lukihäiriöiset, puhevammaiset sekä maahanmuuttajat. Opinnäytetyömme tavoitteena on informaation muuttaminen multimodaaliseksi ja materiaalin kokeileminen käytännössä Kelan sivujen kehittämiseksi. Näin sivut palvelevat muidenkin erityisryhmien tarpeita kuin viittomakielisten tiedonsaantia.

Mielestämme työ on ajankohtainen ja tärkeä, sillä näin pääsemme vaikuttamaan yhdenvertaisuuden edistämiseen, ja informaation saaminen Kelan sivuilta helpottuu. Työmme perustuu yhdenvertaisuuden toteutumiseen Suomen lainsäädännön mukaisesti. Kerromme työssämme eri kommunikaatiomenetelmistä ja niiden käytöstä. Esittelemme myös tukiviittomakommunikaatiomenetelmästä hyötyviä kohderyhmiä ja heidän käytännössä saamaansa hyötyä tuotteestamme.

Kiinnostuimme tästä opinnäytetyön aiheesta, koska halusimme tehdä pedagogisiin suuntautumisopintoihimme liittyvän toiminnallisen työn. Pidimme molemmat tukiviittomakommunikaatiomenetelmää mielenkiintoisena ja siksi tartuimme aiheeseen. Tämän työn myötä saamme hyvää harjoitusta tulevaisuuden työelämään ja voimme käyttää tekemäämme materiaalia tukiviittomakommunikaatio-opetuksissamme. Myös muut tukiviittomakommunikaation opettajat voivat

esimerkiksi näyttää perheissä, kuinka menetelmää käytetään. Lisäksi materiaalia voi käyttää pedagogisissa opinnoissa havainnollistamismateriaalina. Prosessin myötä saamme hyvää harjoitusta puheilmaisuus, minkä koemme erittäin hyödylliseksi tulevaa viittomakielentulkin ammattia ajatellen.

2. TYÖN LÄHTÖKOHDAT

Etsimme aiempia aiheeseen liittyviä opinnäytetöitä, mutta ne liittyivät lähinnä tukiviittomakommunikaation opetukseen tai niiden käyttöön eri opetustilanteissa. Emme löytäneet materiaalia, joka olisi tehty monikanavaista viestintää hyödyntäen. Vastaavaa työtä ei ole tietääksemme ennen tehty, ja siksi koemme työmme hyödylliseksi.

Aikaisemmin Diakonia-ammattikorkeakoulussa on tehty työ Ruudun takaa – Lastenohjelman tulkkausprosessi ja viitottu AV-tulkkaus, jossa tekijät pyrkivät edistämään viittomakommunikaatiota käyttävien asemaa Suomessa muuhun valtaväestöön nähden. Tässä AV-tulkkauksella tarkoitamme televisio-ohjelmien parissa työskentelyä. Työssään he tulkkasivat kuusi jaksoa lastenohjelmaa Malti & Valtti, joka on Yleisradio Oy:n lastenohjelma. Tulkatut jaksot julkaistiin Yle Areenan Internet-sivuilla vuonna 2012. (Honkanen, Isomaa & Ranki 2013.)

Kommunikaatiomenetelmänä Honkanen, Isomaa ja Ranki käyttivät viitottua puhetta, mutta meidän työssämme oli tarkoitus tuottaa materiaalia tukiviittomin. Ruudun takaa – opinnäytetyö toteutettiin tulkkauksina, ja osatavoitteena oli laajentaa viittomakielentulkin ammattikuvaa ja kehittää tulkkausala. Toisin kuin AV-tulkkaustyössä me emme tulkanneet emmekä tehneet kielten välistä käännöstä. Työmme on enemmänkin kielen sisäistä kääntämistä, jonka kautta tavoittelemme parempaa informaation saatavuutta kohdeyleisöä ajatellen. Opinnäytetöiden tutkimusongelmat ja tavoitteet eroavat siis toisistaan, ja siksi koemme työllämme olevan uutuusarvoa. Pidämme työtämme hyödyllisenä, sillä tuottemme mahdollistaa tärkeän informaation saatavuuden monikanavaista viestintää hyödyntäen, ja tämän kautta Kelan Internet-sivut palvelevat mahdollisesti vielä laajempaa asiakaskuntaa.

2.1. Työn rajaus

Kelan Internet-sivut ovat kattavat, ja informaatiota on erittäin paljon. Kaiken informaation tuottaminen tukiviittomakommunikaatiolla olisi opinnäytetyölle varattun ajan ja muiden resurssien puitteissa ollut mahdotonta. Valitsimme kaikista informaation osa-alueista Vammaisten tulkkauspalvelut opinnäytetyömme aiheistoksi. Päädyimme Vammaisten tulkkauspalvelut -osioon ajateltuamme sen olevan kohderyhmille hyödyllisin vaihtoehto.

Kerromme yleisesti eri kommunikaatiotavoista ja niiden käyttäjäryhmistä, mutta työemme käsittelee pääasiassa tukiviittomakommunikaatiota. Kerromme mitä tukiviittomat ovat, ketkä niitä käyttävät, mistä ne rakentuvat ja kuinka niillä kommunikoidaan. Jätimme työstämme pois viittomakielen, tulkkauksen ja kääntämisen, koska tukiviittomat eivät ole viittomakieltä, emme tulkkaa tai tee käännöstä. Työemme aiheesta olisi tullut liian laaja, jos olisimme käsitelleet myös viittomakieltä. Mainitsimme työssämme myös syitä, miksi kohderyhmät mahdollisesti tarvitsevat tukiviittomia, mutta emme perehdy niihin syvemmin.

2.2. Keskeiset käsitteet

Opinnäytetyömme keskeisimpiä käsitteitä ovat esteettömyys ja multimodaalisuus. Yksinkertaisimmillaan esteettömyys määritellään konkreettisen esteen puuttumiseksi. Konkreettinen este on jokin ulkoinen asia, joka estää tekemisen, esimerkiksi kulkureitillä oleva kaatunut puu. Pelkästään konkreettinen esteettömyys ei riitä määrittelemään esteettömyyden käsitettä täysin. Voidaan sanoa esimerkiksi rahan ja ajan puutteen tai motivaation estävän toimintaa, jolloin kyse on resursseista, eikä niitä voida luokitella konkreettisiksi esteiksi. Esteillä on monia erilaisia ilmenemisen muotoja, mutta yleisesti voidaan sanoa esteiden liittyvän päämääräsuuntautuneeseen tekemiseen, halutaan päästä johonkin tai saavuttaa jotakin. Esteettömyys saavutetaan, kun este voidaan kiertää, eli on jokin toinen mahdollisuus päästä päämäärään. Esteettömyydessä on siis kyse mahdollisuuksista ja niiden puutteellisuudesta. (Kemppainen 2008, 11.)

Yhteiskunnalliset mahdollisuudet merkitsevät ihmiselle mahdollisuutta osallistua ja olla osallisena. Yhteiskunnallista osallistumista on esimerkiksi työnteko, yhteisötoiminta ja asiointi. Yhteiskunnassa tasa-arvoinen osallistuminen toteutuisi täysin, jos jokaisella olisi mahdollisuus osallistua ja olla osallisena esteettömästi. Osallistumista voidaan kuitenkin rajoittaa hyväksytyillä esteillä, joita ovat oikeudellisesti säädetyt esteet, kuten ikärajat. Muut ei-hyväksytyt esteet pyritään poistamaan, jolloin tasa-arvoinen osallistuminen on saavutettavissa. (Kempainen 2008, 11.)

Esteettömyydellä viestinnässä ja tiedonsaannissa tarkoitetaan, että informaation saamiseksi on mahdollisuus käyttää erilaisia tapoja ja kanavia, joiden kautta informaatio välittyy. Teknologian kehittyminen mahdollistaa viestin muuttamisen esteettömämpään ja sopivampaan muotoon mukautuen vastaanottajan omiin tarpeisiin ja siten edistää tasa-arvon toteutumista viestinnässä. (Kempainen 2008, 26.) Viestinnän ja kommunikaation yhteydessä tasa-arvoksi voidaan ajatella palveluiden ja laitteiden esteettömyyden lisäksi myös saatavuutta. Tasa-arvoa voidaan arvioida palveluiden järjestämisen perusteella. Tärkeämpää on kuitenkin arvioida järjestettyjen palveluiden suhdetta tarpeeseen. Palveluita tulisi olla saatavilla jokaiseen tarpeeseen, ja niiden tulisi sopia mahdollisimman moneen käyttöön, jotta tasa-arvo toteutuisi täydellisesti. (Kempainen 2008, 16, 31.)

Multimodaalisuudella tarkoitetaan vuorovaikutuksessa ja viestinnässä yhdenaikaisesti käytettäviä tapoja, joita hyödynnetään ymmärretyksi tulemisessa. Näitä tapoja voivat olla esimerkiksi puhe ja prosodia, eli sävelkulku, keho, eleet ja ilmeet. Viestijän omien fyysisten keinojen lisäksi myös senhetkisen tilan ominaisuudet kuten paikka, tilan käyttö, liike, teknologia ja esineet ovat hyödynnettävissä. Multimodaalisuuden kannattavuus perustuu usean aistikanavan samanaikaiseen hyödyntämiseen. Viestin tuottamisessa käytettävät erilaiset keinot stimuloivat vastaanottajan eri aisteja, joiden kautta samanaikaisesti välittyvät informaatiot täydentävät ja vahvistavat pääviestiä. (Haddington & Kääntä 2011, 11–12.) Esimerkiksi anatomianluennolla opettaja kertoo kehon toiminnasta ja näyttää samalla mallinukesta kyseistä asiaa. Tällöin opettajan visuaalinen informaatio vahvistaa kuulon kautta saatua tietoa.

2.3 Kielen sisäinen kääntäminen

Opinnäytetyömme ei ole kielten välinen käännös, koska keskitymme vain yhteen kieleen eli suomen. Muokkaamme viestiä ja korostamme sen pääkohtia vastaanottajalle helpommin ymmärrettäväksi. Kieli pysyy koko ajan samana, mutta viestiä tuetaan eri keinoin. Meidän työssämme tukeminen tapahtuu tuki-
viittomilla, selkeällä huuliolla ja rauhallisella puheella. Kielten välinen kääntäminen tarkoittaa, että käännöksen vastaanottajan kieli on eri kuin lähdeviestin lähettäjällä. Silloin vastaanottaja ja lähettäjä ovat riippuvaisia välittäjästä, joka kääntää viestin vastaanottajalle sopivaksi. Suoriutuakseen kääntämisestä, kielien välittäjän tulee olla tietoinen molemmista kielistä ja niiden kulttuureista. (Helsingin yliopisto 2010.)

3. KOHDERYHMÄT

Työssämme kohderyhmällä tarkoitamme puhevammaisia, henkilöitä joilla on kielellisiä erityisvaikeuksia, huonokuuloisia, sisäkorvaistutetta käyttäviä, näkövammaisia sekä maahanmuuttajia että huonokuuloisia maahanmuuttajia.

3.1 Puhevammaiset

Puhevammaisuus tarkoittaa vaikeutta ymmärtää tai tuottaa puhetta niin hyvin kuin olisi tarpeen arjen vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin sujumisen kannalta. Puhevammaan liittyy usein myös lukemis- ja kirjoittamisvaikeuksia. (Kehitysvammaliitto 2013.) Sanoja pitäisi tunnistaa vaivatta, jotta lukeminen olisi sujuvaa. Lisäksi tekstin sisältämät vaikeat ja tuntemattomat sanat lisäävät lukemisen virheellisyyttä, koska niitä ei osata yhdistää oikeaan kontekstiin. (Berman, Graham, Hoskyn & Wong 2008.) Puhevammat johtuvat monista eri syistä (Kehitysvammaliitto 2013). Syyt jaetaan kehityksellisiin eli synnynnäisiin syihin ja hankittuihin eli myöhemmällä iällä saatuihin syihin. Kehityksellisiä puhevammoja esiintyy eniten kehitysvammaisilla, CP-vammaisilla ja autisteilla. Hankitut puhevammat liittyvät aivojen vaurioihin, joiden syinä ovat esimerkiksi aivoverenkieron häiriöt, päähän kohdistuneet iskut ja aivojen kasvaimet. Ikääntyvien ihmisten määrä kasvaa ja sen myötä muistisairaudet lisääntyvät. Ikääntyvillä voi esiintyä lievää puhevammaisuuden muotoa, joka ilmenee puheen ja kielen taitojen heikkenemisenä. Heidän kognitiiviset ja fysiologiset taidot kommunikatiivisen sisällön ja kielellisen muodon tuottamiseen huonontuvat. (Aaltonen, Korpi-lahti, Lang, Salmivalli & Tuomainen 1992, 123.) Puheen tuottaminen, ymmärtäminen, lukeminen ja kirjoittaminen ovat hankalaa (Psykologia 2014). Puhevamma harvoin on ihmisen ainoa häiriö. Se liittyy usein yleisempään toiminnan häiriöön tai sairauteen. Lasten diagnoosina yleisimmin on kielellinen erityisvaikeus. (Papunet 2013a.)

3.2 Henkilöt, joilla on kielellisiä erityisvaikeuksia

Kielellisistä erityisvaikeuksista käytetään montaa eri nimitystä, joita ovat kielelliset erityisvaikeudet, erityinen kielihäiriö, kielenkehityksen erityisvaikeudet, kielellisen kehityksen erityisvaikeus, kielenkehityksen vaikeudet, puheen ja kielen kehityksen häiriö sekä puheen ja kielen kehityshäiriöt. Kielellinen erityisvaikeus ilmenee ääntämishäiriönä, puheen tuottamisen häiriönä, puheen ymmärtämisen häiriönä sekä epilepsiaan liittyvänä puheen tuottamisen ja ymmärtämisen häiriönä. Kielelliset vaikeudet voivat ilmetä myös lukemis- ja kirjoittamisvaikeuksina. Vaikeudet liittyvät yleensä kielen rakenteen äännejärjestelmään (fonologiaa), sanojen muodostamiseen ja taivuttamiseen (morfologia), lauserakenteisiin (syntaksi), sanojen ja ilmaisujen merkityksiin (semantiikka) ja käyttötaitoihin sosiaalisen vuorovaikutuksen välineenä (pragmatiikka). Sanaston hallintaan liittyvät (leksikaaliset) sekä puheen kuulonvaraiseen havaitsemiseen ja motoriseen tuottamiseen liittyvät vaikeudet ovat myös kielellisen erityisvaikeuden ominaisuuksia. (Siiskonen 2010, 35–43.)

Yleensä kielellinen erityisvaikeus voidaan todeta jo 4–5-vuotiaana. Erityislapsi tuottaa ensimmäisen sanansa myöhään verrattuna muihin samanikäisiin lapsiin ja 50 sanan rajapyykin saavuttamiseen kuluu normaalia pidempi aika. Sanojen yhdistäminen lauseiksi on myös vaikeaa. (Loukusa & Paavola 2000, 148.) Hidas sanaston kehittyminen on usein taustalla kielellisessä erityisvaikeudessa sekä puheen ymmärtämisen että tuottamisen osalta. (Loukusa & Paavola 2000, 148.)

3.3 Huonokuuloiset

Huonokuuloiset ovat henkilöitä, joilla on kuulonvajaus. Heidät voidaan jakaa monella eri tavalla näkökulmasta riippuen. Kielenkehityksen ja kommunikoinnin kannalta huonokuuloisuus jaetaan kolmeen ryhmään kuulovamman vaikeusasteen perusteella. Jaon mukaan henkilö jolla on kuulovamma, on joko lievästi, keskivaikeasti tai vaikeasti ja erittäin vaikeasti huonokuuloinen. Vaikeasti huo-

nokuuloinen on jo lähes kuuro. Lääketieteellisen määritelmän mukaan huonokuuloisuus jaetaan kuulovamman paikan perusteella. Ulko- tai välikorvassa sijaitseva kuulovamma on konduktiivinen, ja sisäkorvassa tai kuulohermossa olevaa vammaa kutsutaan sensorineuraaliseksi kuulovammaksi. Sensorineuraaliin kuulovammoihin luokitellaan myös aivokuoressa tai aivorungossa sijaitsevat kuulovammat, vaikka kuulotestien perusteella kuulo olisi todettu hyväksi. Aivokuoressa ja – rungossa sijaitsevat vammat aiheuttavat ongelmia ääniärsykkeiden tunnistamisessa, jolloin puheen erottelu on vaikeaa. Lääketieteellisesti huonokuuloisuus voi olla myös sekatyypistä. (Lehtomäki & Takala 2005, 25–28.) Kuuloa mitataan tutkimuksissa äänenvoimakkuuden asteikolla desibeleillä (dB), sekä äänentaajuuden asteikoilla hertseinä (Hz). Normaalisti kuulevan kuulon taso on 10–20 dB, ja kuurouden rajaksi on määritelty 85–90 dB. (Kuuloliitto ry 2009.) Huonokuuloiset voivat käyttää apuna kuulokojeita, jotka ovat ääntä vahvistavia apuvälineitä. Kojee valitaan jokaiselle yksilöllisesti henkilön kuulovamman asteeseen sovittein. Kojemalleja on erilaisia, mutta yleisin niistä on korvan taakse laitettava korvantauskoje. (Lehtomäki & Takala 2005, 43.)

3.4 Sisäkorvaistutetta käyttävät henkilöt

Implantoidut henkilöt käyttävät sisäkorvaistutetta (cochlear implant = kokleaimplantti), jolla kuulohermo sähköisesti ärsyttämällä saadaan aikaan kuuloaistimuksia. Sisäkorvaistute on verrattavissa kuulokojeeseen sillä se on myös kuulonkuntoutuksen apuväline. Istutetta käyttävät vaikeasti kuulovammaiset, kuuroutuneet ja syntymäkuurot kuulon apuvälineenä, kun kuulokojeen antama apu ei ole riittävä. Sisäkorvaistute vahvistaa ääntä, jolloin puheen ja ympäristön äänet kuuluvat selkeämmin ja paremmin verrattuna kuulokojeeseen. Laite koostuu vastaanottimesta, joka kiinnitetään leikkauksella kallon pintaan ihon alle, sisäkorvaan asetettavasta elektrodinauhasta sekä puheprosessorista ja lähetinkelasta, jotka ovat ulkoisia osia. Leikkauksessa sähköinen kuulosignaali johdetaan suoraan kuulohermoon ohittaen vahingoittunut sisäkorva ja siitä aivoihin, jossa kuuleminen tapahtuu. Lähtökohtana leikkaukselle pidetään puhekielisyyttä ja tavoitteena on parantaa ihmisten mahdollisuuksia selviytyä kuulevien parissa. (Aunola, Haaksilahti, Laatikainen, Rainó & Salonsaari 2012, 128–130.)

3.5 Näkövammaiset

Näkövammaiseksi määritellään henkilö, jolle näkökyvyn alentuminen aiheuttaa huomattavaa haittaa jokapäiväisissä toiminnoissa. Näkövammaisuus jaetaan heikkonäköisyyteen ja sokeuteen. Näkövammaiset jaetaan viiteen eri vaikeusluokkaan: heikkonäköinen, vaikeasti heikkonäköinen, syvästi heikkonäköinen, lähes sokea ja täysin sokea. Näkövammaiseksi ei määritellä henkilöä, jonka näkö on heikentynyt ja siitä aiheutuneet haitat voidaan korjata silmälaseilla tai piilolinseillä. (Ekholm 2009, 55.) Ihminen ei voi olla täysin sokea. Sokea henkilö voi nähdä valon ja hahmoja. Sokeaksi määritellään silloin, kun henkilö on menettänyt suuntausnäön vieraassa ympäristössä sekä lukunäön, mutta hän mahdollisesti pystyy lukemaan erityisapuvälineiden avulla. Näkövammaisuuden yleisin aiheuttaja on makuladegeneraatio eli silmänpohjan rappeuma. Aikuisiällä muita näkövammaisuuden aiheuttajia ovat diabeteksestä johtuvat silmänpohjamuutokset, glaukooma eli silmänpainetauti sekä muut perinnölliset silmänpohjan rappeumat. Synnyttäiset kehityshäiriöt ja näköhermoston viat ovat myös näkövammaisuuden aiheuttajia (Näkövammaisten Keskusliitto ry.)

3.6 Maahanmuuttajat ja huonokuuloiset maahanmuuttajat

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, joka on syntynyt ulkomailla ja muuttanut Suomeen. Maahanmuuttaja-termiä voidaan käyttää myös, jos henkilö on syntynyt Suomessa, mutta hänen vanhempansa tai toinen vanhemmista on muuttanut Suomeen. Maahanmuuttajalla tarkoitetaan yleisesti niitä ulkomaan kansalaisia, jotka ovat muuttaneet Suomeen, ja heillä on tarkoituksena asua maassa pidempään. Maahanmuuton syynä voi olla työ, opiskelu tai perhesiteet. (Väestöliitto 2014a.)

Suomesta saa monenlaisia palveluita vaihtuviin elämäntilanteisiin. Kaikkien maahanmuuttajien tavoittaminen ei aina ole helppoa ja siihen vaikuttaa usein henkilön kielitaito, verkostot Suomessa ja se, kuinka henkilö on saapunut maahan. Perhesiteiden takia Suomeen tulleella henkilöllä on usein parempi verkosto, tämä auttaa yhteiskunnan tarjoamien palvelujen löytämisessä. Tilanne on täysin

erilainen Suomeen yksin pakolaisuuden, työn tai opiskeluiden vuoksi tulleella. (Aunola ym. 2012, 305–309.)

Maahanmuuttaja-käsitettä voidaan käyttää myös henkilöistä, jotka ovat paluumuuttajia, siirtotyöläisiä, turvapaikanhakijoita tai pakolaisia. Paluumuuttaja palaa lähtömaahansa perheenjäsentensä tai jälkeläistensä kanssa, ja hän on entinen tai nykyinen Suomen kansalainen. Siirtotyöläinen muuttaa työn vuoksi tilapäisesti asumaan toiseen maahan. Lyhyellä työkomennuksella olevia tai lyhytaikaiseen kausityöhön tulevia ulkomaalaisia ei katsota maahanmuuttajiksi. Turvapaikanhakijaksi lasketaan henkilö, joka on kotimaassaan joutunut vainon kohteeksi ja hän anoo kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta toisesta maasta. Suomessa YK:n pakolaissopimuksen mukaan pakolaisiksi kutsutaan henkilöitä, jotka pelkäävät joutuvansa vainotuksi kotimaassaan tai he ovat jääneet suojelun tarpeen vuoksi Suomeen. Pakolaisuuden syyksi ei katsota sotaa, luonnonkatastrofia tai köyhyyttä. (Väestöliitto 2014.)

Suomeen on tullut myös kuuroja pakolaisia. Kuurojen maahanmuuttajien muuton syyt eivät paljon eroa yleisistä maahanmuuton syistä. Kuuroilla maahanmuuttajilla on kuuleviin maahanmuuttajiin verrattuna huonompi tilanne palveluiden ja tietojen löytämisessä. Suomessa on lakeja, jotka liittyvät maahanmuuttajien kotouttamiseen. Tärkeimmän lain (laki kotoutumisen edistämisestä, 1386/2010) mukaan maahanmuuttaja, joka on työtön työnhakija tai jos hän saa toimeentulotukea, on oikeutettu saamaan henkilökohtainen kotoutumissuunnitelma. Tarpeen vaatiessa kotoutumissuunnitelma voidaan laatia myös muille maahanmuuttajille. Kotoutumissuunnitelman tarkoituksena on auttaa maahanmuuttajaa sopeutumaan Suomeen. Ensimmäinen kotoutumissuunnitelma pitää laatia viimeistään kolmen vuoden kuluttua oleskeluluvan saamisesta. Kotoutumissuunnitelma laaditaan enintään kolmeksi vuodeksi. Aikaa voidaan pidentää, jos katsotaan maahanmuuttajan tarvitsevan erityisiä toimenpiteitä kotoutumisen tueksi. Se tarkoittaa, että kuuroilla maahanmuuttajilla on lakiin perustuva oikeus jopa viiden vuoden kotoutumissuunnitelmaan. Maahanmuuttaja tekee kotoutumissuunnitelman työvoimatoimistossa tai sosiaalipalvelutoimistossa. (Aunola ym. 2012, 305–309.)

Huonokuuloisuus voi olla huonokuuloisen maahanmuuttajan sopeutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan yksi positiivinen tekijä. Huonokuuloisuuden ja viittomakielen kautta he luovat yhteyden kuurojen yhteisöön ja sen kautta syntyy laajempi yhteys suomalaiseen yhteiskuntaan. Huonokuuloisilla maahanmuuttajilla on hyvät mahdollisuudet luontevaan kanssakäymiseen suomalaisten huonokuuloisten ja kuurojen kanssa, kuin kuulevilla maahanmuuttajilla. Huonokuuloiset ja kuurot tapaavat toisiaan kuurojen yhdistyksillä, kuurojen opiskelupaikoissa, viittomakielisissä tapahtumissa sekä kuurojen urheiluharrastuksissa. Huonokuuloisten ja kuurojen tiedonsaanti on lisääntynyt tietotekniikan avulla, joka on johtanut siihen, että kuurojen yhdistykset eivät ole enää tärkein tiedonsaantipaikka. Huonokuuloiset kokoontuvat omien kiinnostuksiensa ja harrastuksiensa pariin, joka vaikeuttaa monien huonokuuloisten maahanmuuttajien sopeutumista. Kuurojen yhdistykset ovat monissa maissa edelleen tärkein paikka muiden kuurojen tapaamiselle. Huonokuuloiset ovat kuitenkin voineet tietotekniikan avulla verkostoitua muiden ympäri maailmaa asuvien huonokuuloisten maahanmuuttajien kesken. (Aunola ym. 2012, 305–309.)

Kielen oppimisen näkökulmasta viittomakielisyys ja kuurous ovat myös voimavara suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumisessa. Monet huonokuuloiset maahanmuuttajat osaavat jo entuudestaan kansainvälisiä viittomia, kun he muuttavat Suomeen. Kansainvälisten viittomien osaaminen helpottaa kommunikoinnissa suomalaisten kuurojen kanssa ja se auttaa kehittämään suomalaisen viittomakielen taitoa. Kielitaidon kehittyminen vaikuttaa kirjoitetun kielen oppimiseen. Lisäksi omien asioiden hoitaminen viittomakielentulkin välityksellä helpottuu. Toisaalta viittomakielisyys ei aina ole positiivinen asia maahan kotoutumisessa. Oman maansa kulttuurin ylläpitäminen on tärkeää ja se ei aina ole yksinkertaista, kun saman viittomakielen käyttäjät puuttuvat tai heitä on Suomessa vain muutamia. Maahanmuuttajan perheessä voi puuttua yhteinen kieli kuulevien ja kuurojen välillä ja se hankaloittaa sekä kommunikointia että oman kulttuuri-identiteetin säilymistä. (Aunola ym. 2012, 305–309.)

3.7 Aiheen merkitys kohderyhmille

Esteettömyys on ajankohtainen aihe, ja sitä pyritään edistämään monin eri keinoin. Opinnäytetyössämme tuotettava materiaali on kehityksen kannalta hyödyllistä, sillä vastaavaa materiaalia ei vielä ole tehty. Kelan Internet- sivuilla olevat viittomakieliset videot ovat hyödyksi vain viittomakielisille käyttäjille, mutta muut kohderyhmät eivät hyödy videoista sellaisenaan. Tuottamamme materiaali lisää informaation saavutettavuutta Kelan sivuilta, ja siten muut kohderyhmät pääsevät lähemmäksi tasa-arvoista tietoyhteiskuntaa.

Kelan informaatiota ei ole Internetissä puhutussa muodossa, mikä rajaa näkövammaisten mahdollisuuden tiedon saamiseen itsenäisesti. Informaation ollessa vain tekstimuodossa näkövammaiset tarvitsevat apuvälineitä tai toisen henkilön apua tiedon saamiseksi. Materiaaliamme käyttämällä näkövammaiset voivat kuunnella tarvitsevansa informaation videoilta muista riippumatta. Puhevammaiset saavat informaation ymmärrettävämmin videoiltamme tukiviittomien avulla kuin katsomalla viittomakielisiä videoita tai lukemalla tekstejä. Puhevammaiset eivät yleensä osaa viittomakieltä, mutta usein heidän kanssaan käytetään tukiviittomia, joten he hyötyvät tekemästämme materiaalista. Heillä voi esiintyä puheen tuottamisen vaikeuksien lisäksi lukemisvaikeuksia. Viittomakieliset videot tai kirjoitetut tekstit eivät siis palvele puhevammaisia parhaalla mahdollisella tavalla.

Henkilöt, joilla on kielellisiä erityisvaikeuksia, sisäkorvaistutetta käyttävät ja huonokuuloiset saavat videoistamme mahdollisesti suurimman hyödyn. Kaikki he pystyvät hyödyntämään materiaaleista puheen, tekstin ja viittomisen huulioi-neen, joko itsenäisesti tai tulkin kanssa. Nämä kolme kommunikaatiotapaa täy-dentävät ja vahvistavat lähdetekstin ymmärtämistä. Sisäkorvaistutetta käyttävät ja huonokuuloiset voivat viittomakielentaitojensa mukaan hyödyntää myös viit-tomakielisiä videoita, mutta kaikille ne eivät sovellu.

Maahanmuuttajille tekstin lukeminen Kelan sivuilta voi olla vaikeaa, jos heidän kielitaitonsa ei ole riittävän hyvä. Videoiden puhe on selkeää ja normaalia hitaampaa, joten maahanmuuttajat pystyvät helpommin kuuntelemaan videoiden puhetta ja seuraamaan tekstiä samanaikaisesti. Puheen täydentäessä tekstiä, kielitaidon kehittymiselle on paremmat edellytykset. Kelan informaation sanasto on haasteellista, ja maahanmuuttajista sanat voivat tuntua vielä vaikeammilta ymmärtää ja lausua. Sanojen kuuleminen helpottaa niiden merkityksen hahmottamista sekä tuottamista itse. Samalla tavalla huonokuuloiset maahanmuuttajat pystyvät kartuttamaan kielitaitoaan videoiden avulla ja he saavat tukea ymmärtämiseen tukiviittomista.

4. LAINSÄÄDÄNNÖN NÄKÖKULMA ESTEETTÖMYYTEEN, JA KANSANELÄKELAITOS

Esteettömän ja tasa-arvoisen yhteiskunnan saavuttamiseksi on säädetty useita lakeja. Niiden avulla pyritään turvaamaan jokaiselle yhtäläiset mahdollisuudet yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

4.1 Lakipohja

Suomen perustuslain toisessa luvussa on säädetty ihmisen perusoikeudet. Niistä ensimmäisenä on laki yhdenvertaisuudesta. Tämän mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia, eikä ketään saa sen mukaan asettaa eri asemaan ilman hyväksyttävää syytä sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielihiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjinnän kiellon lisäksi ihmisen perusoikeuksiin kuuluu sananvapaus. Perustuslaki säättää oikeuden ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja ja muita viestejä kenenkään niitä estämättä. Pykälän mukaan jokaisella on oikeus saada tiedot julkisista asiakirjoista ja tallenteista. (Suomen perustuslaki 1999)

Tasa-arvoisen yhteiskunnan lisäksi myös tietoyhteiskunnan tulisi olla yhdenvertainen kaikille. Syrjinnän kiellon perusteella kaikilla tulisi olla oikeus tietoyhteiskuntaan osallistumiseen, esimerkiksi viestiä tai saada tietoa erilaisten palveluiden kautta. Viestinnän oikeudesta on säädetty edellä mainitussa perustuslain pykälässä, mutta siitä on säädetty myös muualla viestintäpolitiikassa. Viestintämarkkinalain tarkoituksena on edistää viestintäverkoissa palvelujen tarjontaa ja käyttöä. Toisena tavoitteena on varmistaa palveluiden saatavuus kaikille käyttäjille kohtuullisin ehdoin. Euroopan unionin televiestintäpolitiikka on myös pyrkinyt edistämään tietoyhteiskuntaa. Vuonna 2000 alkaneesta eEurope projektista lähtien komission tavoitteena on ollut Internetin käytön lisääminen, hinnan ja nopeuden parantaminen sekä investointi ihmisiin ja taitoihin. Viimeisimpään tavoitteeseen sisältyy myös tietotaloutteen osallistumisen mahdollistaminen kaikille. Tällöin todettiin, että tietoyhteiskunnasta syrjäytymistä tulisi ehkäis-

tä yhtäläillä kuin yhteiskunnasta yleensä. Tämän jälkeen huomiota alettiin kiinnittää erityisesti vammaisiin, ja viestintämarkkinalakia uudistettiin esteettömyyden osalta nykyiseen muotoonsa. (Kempainen 2008, 26–30.)

Tasa-arvoisessa yhteiskunnassa henkilöt, joilla on kuulonäkövamma, kuulo- vamma tai puhevamma ja joka vammansa vuoksi tarvitsee tulkkausta työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen, harrastamiseen tai virkistykseen on oikeus tulkkauspalveluun vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelulain nojalla. Laki edellyttää, että henkilö pystyy ilmaisemaan itseään tulkkauksen avulla ja hän käyttää jotain toimivaa kommunikaatiomenetelmää. (Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 2010)

Tietoyhteiskuntaan osallistumiselle voi asettaa rajoitteita myös tekijänoikeuslaki. Laki käsittelee kirjallisten ja taiteellisten teoksien suojaamista. Säännöksen mukaan tekijällä on oikeus päättää teoksen kopioimisesta ja sen laittamisesta yleisölle saatavaksi. Tekijänoikeudet voivat esimerkiksi estää äänikopioiden tuottamisen tekstistä, jolloin sokeat eivät saa materiaalin sisältämää informaatiota. Vuonna 2005 lain 17. pykälä uudistettiin, jonka myötä vammaisia koskevat momentit ovat nyt seuraavanlaisia: (Kempainen 2008, 34–36.)

Teosten saattaminen vammaisten käytettäväksi 17§
(14.10.2005/821)

Näkövammaisille ja muille, jotka vamman tai sairauden vuoksi eivät voi käyttää teoksia tavanomaisella tavalla, saa valmistaa kappaleita julkaistusta kirjallisesta teoksesta, sävellysteoksesta tai kuvataiteen teoksesta muulla tavalla kuin ääntä tai liikkuvaa kuvaa tallentamalla. Siten valmistettuja teoksen kappaleita saa käyttää edellä tarkoitetuille välittämiseen muulla tavalla kuin radiossa tai televisiossa lähettämällä.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään niistä laitoksista, joilla on oikeus ääntä tallentamalla valmistaa julkaistusta kirjallisesta teoksesta kappaleita näkövammaisille ja muille, jotka vamman tai sairauden vuoksi eivät voi käyttää kirjoja tavanomaisella tavalla, lainattaviksi, myytäväksi tai käytettäväksi välittämässä muulla tavalla kuin radiossa tai televisiossa lähettämällä. Valtioneuvoston asetuksella säädetään niistä laitoksista, joilla on oikeus valmistaa julkaistusta teoksesta viittomakielellä kappaleita kuuroille ja kuulo- vammaisille, jotka eivät voi käyttää teoksia tavanomaisella tavalla, lainattaviksi, myytäväksi tai käytettäväksi välittämässä muulla taval-

la kuin radiossa tai televisiossa lähettämällä. (Tekijänoikeuslaki 2005)

Tekijänoikeuksista on säädetty useissa eri maissa, mutta ei vielä kaikissa. Näkövammaisiin liittyviä tekijänoikeudellisia ongelmia on vielä useissa maissa.

Vuonna 2006 Yhdistyneet kansakunnat hyväksyivät yleiskokouksessaan yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista. Kolme kuukautta myöhemmin sopimus aukesi allekirjoitettavaksi, ja monen muun maan lisäksi myös Suomi allekirjoitti sen. Allekirjoituksen lisäksi sopimus pitää ratifioida, jotta se astuu voimaan. Sopimus tuli kansainväliseksi vuonna 2008, jolloin sen oli ratifioinut 20 YK:n jäsenmaata. Sopimuksen pääperiaatteena on syrjinnän kieltö, ja sen mukana myös kohtuullisten mukautusten ajatus. Kohtuullisella mukauttamisella tarkoitetaan yksittäistapauksissa tarvittavia ja asianmukaisia muutoksia, joilla ei aiheuteta suhteetonta rasitusta ja jotka varmistavat vammaisten henkilöiden mahdollisuudet ihmisoikeuksiin ja perusvapauksiin tasa-arvoisesti muiden kanssa. Syrjinnän kiellon ja kohtuullisen mukauttamisen lisäksi sopimus painottaa esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Yleissopimus täydentää ja vahvistaa YK:n edellisiä ihmisoikeussopimuksia, eikä se siis ole uusi ihmisoikeuslaki. (Kemppainen 2008, 13–14; Suomen YK-liitto 2014.)

Suomi allekirjoitti YK:n yleissopimuksen, mutta ei ole vielä voinut ratifioida sitä. Sopimuksessa osapuolet sitoutuvat varmistamaan ja toteuttamaan kaikkien vammaisten ihmisoikeudet ja perusvapaudet. Saadakseen yleissopimuksen osaksi Suomen oikeusjärjestelmää, Suomen pitäisi pystyä sitoutumaan aiheeseen liittyviin hallinnollisiin ja lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin. Ennen näiden vaatimusten toteutumista yleissopimus ei tule voimaan. Suomen vammaispolitiikan on kehitettävä vammaisten tasa-arvoa yhteiskunnassa, ja sen toteutumiseksi hallitus aloitti vammaispoliittisen ohjelman, VAMPO:n. VAMPO:ssa tavoitteita on asetettu vuosille 2010–2015. Ohjelma vahvistaa vammaisten yhdenvertaisuutta sekä heidän mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaan. Muina tavoitteinaan VAMPO:lla on lisätä näkyvyyttä vammaispolitiikalle, esteettömyyden edistäminen, tietoisuuden ja myönteisten käsityksien lisääminen vammaisista. Tavoitteidensa myötä vammaispoliittinen ohjelma auttaa YK:n yleissopimusta tulemaan voimaan Suomessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.)

4.2. Kansaneläkelaitos

Kansaneläkelaitos eli Kela on itsenäinen sosiaaliturvalaitos, jonka vastuulla on Suomessa asuvien eri elämäntilanteissa olevien ihmisten perusturva. Kela hoitaa myös ulkomailla asuvien Suomen sosiaaliturvan piiriin kuuluvien asioita. Kelan hoitamiin tukiin kuuluvat lapsiperheiden tuet, sairausvakuutus, kuntoutus, työttömän perusturva, asumistuki, opintotuki, vähimmäiseläkkeet, vammaisetuudet, sotilasavustukset sekä maahanmuuttajan tuet. Kelan tehtäviin kuuluu myös tiedottaa etuuksista ja palveluista, harjoittaa sosiaaliturvan kehittämistä palvelevaa tutkimusta sekä laatia tilastoja ja arvioita etuuksista ja olla mukana sosiaaliturvaan liittyvässä lainsäädännön kehityksessä. Lisäksi Kela vastaa Kansallisen Terveysarkiston palveluista, turvaa väestön toimeentuloa, edistää terveyttä ja tukee itsenäistä selviytymistä. Kelan vastuulla on myös järjestää tulkkauspalvelua. Toiminta-ajatuksena Kelalla on olla Elämässä mukana – muutoksissa tukena. Arvoina Kelalla on olla ihmistä arvostava, osaava, yhteistyökykyinen sekä uudistuva organisaatio. (Kansaneläkelaitos 2013.)

5. TUKIVIITTOMAT JA MUUT KOMMUNIKAATIOTAVAT

Tukiviittomista voidaan käyttää myös nimityksiä avainviittoma, selkoviittoma ja nalleviittoma. Tukiviittomat eivät ole viittomakieltä. Ne ovat viittomia, joilla tuetaan samanaikaista puhumista tai puheen tapailua ääneen. Tukiviittomia käytetään kielenkehityshäiriöisten lasten puheen kehittymisen tukena. Puhuttaessa vain lauseen avainsanat viitotaan. Viittomien käyttäminen hidastaa automaattisesti puherytmiä, mutta muuten puhe tulisi pitää normaalina. Puherytmin hidastuessa puhe selkiytyy ja sitä on helpompi ymmärtää. (Lehtivuori & Poukka 2012.) Viitottaessa tukiviittomia viittomat pitää viittoa loppuun asti, koska epäselvä viittominen vaikeuttaa ymmärtämistä. Suun edessä tuotettavat viittomat voi viittoa hieman suun alapuolella, jotta huulio on koko ajan nähtävissä, esimerkiksi viittomat HYVÄ ja LÄMMIN. Osaan viittomista kuuluu viittomakielinen huulio, mutta tukiviittomia käytettäessä huuliolla tulee tuottaa viittomakielisen huulion sijasta vastaava suomen kielen sana. Viittomakielessä on myös joitakin viittomia, joita ei tukiviittomissa voi käyttää. Näihin viittomiin liittyy viittomakielelle ominainen huulio, ja niiden tuottaminen ei onnistu selkeällä huuliolla tai viittoman merkitys muuttuu huulion muuttuessa, esimerkiksi viittomakielen perussanakirjan artikkelien 273 (EI KONSANAAN ja 562 (TODISTAA OMIN SILMIN) viittomat. (Hytönen & Rissanen 2006, 216–217.) Tukiviittomien käyttämiseen kuuluvat puhe, viittomat, ilmeet, osoittaminen ja äänensävyjen vaihtelut. Muiden kommunikointikeinojen, kuten kuvien tai kirjoituksen kanssa voidaan myös käyttää tukiviittomia. (Papunet 2012b.)

5.1 Huulio ja äänenkäyttö

Huuliolla on suuri merkitys kommunikaatiossa, sillä se tukee puheen ymmärtämistä. Huulio tarkoittaa ihmisen artikulaatioelimistöä, jonka muodostavat huulet, kieli, hampaat ja leuka. Artikulaatioelimistön liikkeiden seuraamista kutsutaan huulitalukemiseksi, joka mahdollistaa viestin ymmärtämisen ilman kuulemista. Huulitaluku on kuitenkin tärkeää erottaa huuliolukemisesta. Huulioluku sisältää

artikulaatioelimistön liikkeiden seuraamisen lisäksi myös ilmeisiin, kielen rakenteeseen sekä tilanteeseen liittyvän informaation. Visuaalinen ja auditiivinen informaatio on myös osa huuliolukua. (Kuulokynnys 2009b.)

Huulion tärkeys perustuu sen kautta saatavaan täydentävään informaatioon. Auditiivinen informaatio täydentyy artikulaatioelimistön liikkeistä sekä ilmeistä ja eleistä. (Kuulokynnys 2009b.) Työssämme ja toteuttamassamme tuotteessa selkeä huulio on todella tärkeä, sillä sen tuen avulla informaation saavutettavuus kasvaa.

Puheella kommunikoidessa on tärkeä kiinnittää huomiota huulion lisäksi myös äänenkäyttöön. Ihmisillä äänentuotto on automaattista ja tiedostamatonta, mutta sitä voi säädellä tahdonalaisesti. Äänen rakentumisen ymmärtäminen helpottaa hyvän äänen saavuttamista. Ääni on laadukasta, mikäli sen tuottaminen ja kuunteleminen on helppoa ja mielekästä. Äänen tuottaminen alkaa hengityksestä: lyhyt sisäänhengitys ja pitkä uloshengitys. Ennen äänen muodostamista keuhkoihin vedetään lisäilmaa, sillä äänen tuottamiseen tarvitaan enemmän ilmaa kuin pelkkään lepo hengitykseen. Sisähengityksestä ilma virtaa keuhkoihin, joista se poistuu uloshengityksenä, jonka aikana ääni syntyy. (Sala 2003, 6.)

Hyvän ja kestävä äänen muodostamiseksi tarvitaan terveet äänihuulet. Äänihuulet sijaitsevat kurkunpäässä, jossa ne värähtelevät uloshengityksen ilmavirrassa. Värähtelyn myötä äänirako avautuu ja sulkeutuu. Ääniraon avautuessa purkautuva ilmavirta aiheuttaa ilmanpaineen muutoksen, joka havaitaan äänenä. Tällaisenaan ääni on heikko, mutta se vahvistuu rintakehässä, nielussa, nenäontelossa, suussa, ja huulten välissä. Lisää voimakkuutta saadaan säätelämällä hengitysilmaa. (Sala 2003, 5–9.)

5.2 Kommunikaatiotavat

Ihmisten välinen vuorovaikutus on tietoista vuorovaikutusta, kommunikointia eli viestintää. Kommunikoinnilla ilmaistaan ajatuksia, tunteita, tietoja ja tarpeita.

Ihmiset vastaanottavat ja tulkitsevat toistensa ilmaisua, ja kommunikoinnissa voidaan käyttää monenlaisia keinoja. Keinot voivat olla symbolisia, eleisiin, ään-teisiin tai muuhun sanattomaan viestintään perustuvia. Kommunikaatio-käsite määritellään monin eri tavoin. Kommunikaatio eli viestintä voi sisältää kieliä, pistekirjoitusta, tekstin näyttämistä, taktiilikommunikaatiota, isokirjaintekstiä, kuuloon perustuvia, selkokielisiä ja ihmisäänellä tuotettua puhetta. Myös puhetta tukevat ja korvaavat viestintätavat kuuluvat viestintään. (Kuulokynnys 2009a.)

Yleisin kommunikointikeinoista on puhe. Puheen rinnalla ihmiset käyttävät myös muita keinoja: katsetta, ilmeitä, eleitä, naurua, itkua, ääntelyä, äänensävyjä ja kehon asentoja. Kaikki nämä keinot rakentavat puhutun viestin lopullisen merkityksen. Puhe voidaan korvata viittomakielellä tai muulla keinolla, jos kuulo puuttuu osittain tai kokonaan. Viittomakielet ovat itsenäisiä kielijärjestelmiä, kuten puhutut kielet. Viittomakieltä tuotetaan viittomilla, kasvojen ilmeillä, pään ja vartalon liikkeillä, ja sitä otetaan vastaan näön avulla. Jokaisella maalla on oma viittomakielensä tai niitä voi olla useampia ja siksi viittomakieli ei ole kansainvälinen kieli. (Kuulokynnys 2009.)

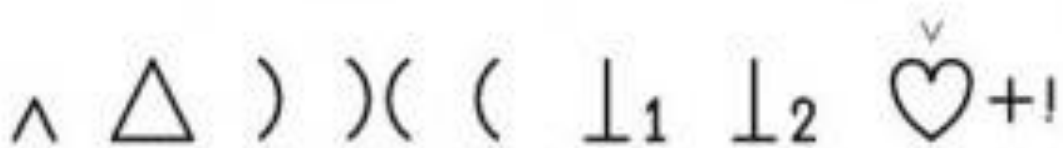
Viittomakommunikaatio tarkoittaa viitottua puhetta ja tukiviittomia, mutta ne eivät ole itsenäisiä kieliä kuten viittomakieli. Kommunikointikeinoina voidaan käyttää myös kuvia tai muita graafisia merkkijärjestelmiä, piktogrammeja tai blisskieltä. (Kuulokynnys 2009.) Blisskielen järjestelmä on logograafisen tai ideograafisen kirjoittamisen muoto. Tämä tarkoittaa, että kirjoitetut merkit eivät perustu kirjainyhdistelmiin. Blisskieli on luotu alun perin helpottamaan kansainvälistä kommunikointia, mutta sitä ei koskaan otettu käyttöön. Järjestelmää alettiin käyttää Torontossa kirjoitusjärjestelmänä lasten kanssa, jotka eivät pystyneet puhumaan ja joiden oli vaikea oppia lukemaan ja kirjoittamaan. Blisskieli koostuu sadasta perusmerkistä, joita yhdistelemällä voidaan muodostaa sanoja. Bliss-kommunikaatiotaulussa ovat perusmerkit ja sellaisia yhdistelmiä, joita taulun käyttäjä tarvitsee. (Martinsen & Von Tetzchner 1999, 24–29.)

KUVA1: Kuvanomaiset bliss-symbolit muistuttavat esittämäänsä asiaa. Bliss-symbolit TALO, AUTO, KORVA, SUU (Papunet 2014c.).

KUVA2: Käsitteelliset bliss-symbolit kuvaavat jotakin esittämänsä asian piirrettä. Bliss-symbolit TUNNE, SUOJA, VESI (Papunet 2014c.).

KUVA3: Sopimuksenvaraisilla symboleilla ei ole kuvanomaista tai käsitteellistä yhteyttä esittämäänsä asiaan. Charles Bliss loi monia sopimuksenvaraisia bliss-symboleita. Lisäksi blisskieleen kuuluu kansainvälisiä, yleisesti tunnettuja symboleja. Esimerkiksi nuolia, matemaattisia merkkejä sekä huuto- ja kysymysmerkkiä käytetään blisskielessä samassa merkityksessä kuin kirjoitetussa kielessä yleensäkin. Bliss-symbolit TOIMINTO, LUONTO, MENNYT, NYKYISYYS, TULEVA, MINÄ, SINÄ, HYVÄ (Papunet 2014c.).

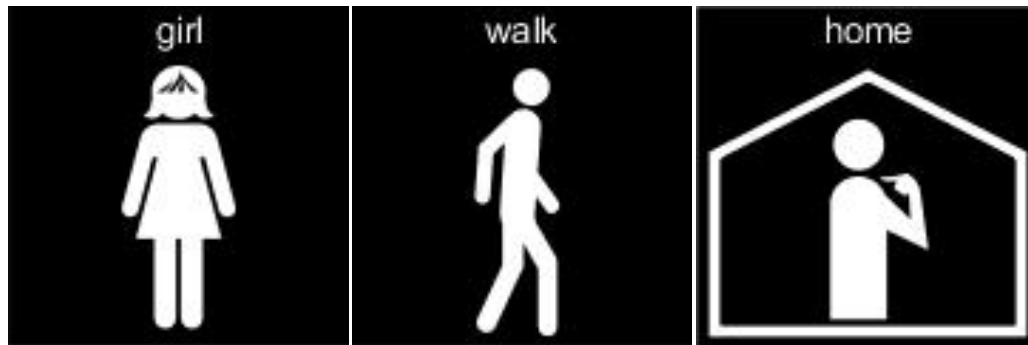

KUVA4: Perussymbolit ovat yksinkertaisia kuvioita, joita käytetään itsenäisinä symboleina tai muiden symbolien osina. Niitä ei voi jakaa merkityksellisiin osiin. Bliss- symbolit MAA, PAPERI, KUKKA, PYÖRÄ, TUOLI (Papunet 2014c.).

KUVA5: Yhdyssymbolit muodostuvat kahdesta tai useammasta symbolista ja saavat aikaan uuden merkityksen. Bliss-symbolit VESI, TAIVAS, PILVI (Papunet 2014c.).

Piktogrammit ovat myös kirjoitusjärjestelmä. Järjestelmää käytetään, kun kunnoutetaan ihmisiä, joilla on suuria oppimisvaikeuksia. Piktogrammit ovat tyyliteltyjä valkoisia siluetteja mustalla taustalla. Piirroksen yläpuolelle on aina valkoisella kirjoitettu merkitysvastine. Piktogrammit eivät ole yhtä monipuolisia kuin bliss-symbolit. Niillä voidaan muodostaa lauseita ja uusia sanoja, mutta se ei ole helppoa kuvien vähäisyyden vuoksi. (Martinsen & Von Tetzchner 1999, 30.)

KUVA6: TYTTÖ, KÄVELLÄ, KOTI. Tyttö kävelee kotiin (PictoOnline).

Erilaisilla kuvilla voi siis tukea kommunikointia. Kommunikointiin tarvittavia kuvia löytyy monenlaisista kuvapankeista. Kuvapankit sisältävät tuhansia kuvia, joita voi käyttää kuntoutuksessa ja opetuksessa. Kuvat voi tallentaa tietokoneelle ja tulostaa. Piktogrammien lisäksi ovat olemassa ARASAAC-kuvat, Mulberry-kuvat, Sclera-piktogrammit, Do2Learn-kuvat, SEN-teacher-kuvat, AMMe-materiaalipankki, LEXIN, Clipart AC-kuvat, Maze Symbols, Esteettömyyttä ja julkisia palveluja esittävät kuvat, PCS-kuvat, WLS-kuvat ja Nilbild-piirroskuvat.

ARASAAC on espanjalainen kuvapankki, ja se sisältää monipuolisia erilaisten materiaalien, kuten kuvien sekä kuvallisten ja animoitujen tuotteiden työstämiseen. Kuvat löytyvät myös Papunetin kuvapankista ja kuvatyökalusta. Mulberry-kuvat sisältävät yli 100 selkeää ja värillistä piirroskuvaa. Sclera Picto's kuvapankissa on tuhansia selkeitä, mustavalkoisia piktogrammikuvia. Do2Learn-sivusto on englanninkielinen ja sieltä voi tulostaa kuvia oppimisen tueksi. SEN-Teacher-sivustolla on ilmekuvia, muokattavia kellotauluja ja kuvapankki, josta löytyy kuva-sanakortti.

AMMe-materiaalipankki on suunniteltu ammatilliseen erityisopetukseen. Kuvapankkiin on koottu piirroskuvia, valokuvia ja oppimateriaaleja. Kuva-aiheista löytyy esimerkiksi kotitalous-, tekstiili- ja puhtaanapidon kuvia. LEXIN piirroskuvakokoelman mukana on tekstin lisäksi äänituki. Clipart AC on japanilainen kuvapankki. Maze Symbols on isobritannialainen kommunikointikuvapankki ja se sisältää noin 100 mustavalkoista piirroskuvaa. Esteettömyyttä ja julkisia palveluja esittävät symbolit on Helsingin kaupungin sivuille koottu kokoelma symboleista, jotka löytyvät julkisten tilojen opasteista. Symbolipankista löytyy saavutetta-

vuutta ja esteettömyyttä kuvaavia symboleita. PCS-kuvat eli Picture Communication Symbols kuvapankista löytyy yli 10 000 yksinkertaista piirroskuvaa. Osa kuvista on animoituja eli liikkuvia kuvia. WLS-kuvat, Widgit Symbols-kuvastoon kuuluu tuhansia kommunikointiin liittyviä värillisiä piirroskuvia. Kuvapankkia päivitetään koko ajan. WLS-symbolit tunnettiin aikaisemmin nimellä Rebus-symbolit. Nilbild-piirroskuvat ovat ruotsalainen kuvapankki, jossa on noin 600 kuvanomaista väripiirrosta. Kuvat soveltuvat sekä lapsille että aikuisille ja ne on jaettu aiheiden mukaan 32 ryhmään. (Papunet 2014d.)

Kuvapankkien lisäksi äänipankkia voi myös hyödyntää opetustilanteissa. Papunetin sivuilta löytyy äänipankki, joka sisältää kymmenittäin erilaisia ääniklippejä. Äänet voi ladata tietokoneelle tai kuunnella ilman lataamista Internet-sivulta. (Papunet 2014e.) Televisio-ohjelmia katsottaessa pystyy valitsemaan äänitekstityksen, joka helpottaa ohjelman tapahtumien seuraamista. Koneääni lukee automaattisesti kuvaruudulla näkyvän tekstityksen (Näkövammaisten Keskusliitto ry i.a.).

AAC eli alternative and augmentative communication kuuluu puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikointimenetelmiin. Menetelmän tavoitteena on, että sen käyttäjä toimii itsenäisesti ja kommunikoinnin apuvälineitä yritetään käyttää käsien avulla. Avustaja tukee kommunikoijaa käden alta, ranteesta tai kyynärpäältä auttaen häntä voittamaan fyysisiä ongelmiaan ja ylläpitämään käyttökelpoisia liikeratojaan. Apuvälineinä voivat olla esineet, kuvataulut, puhesyntetisaattorit ja erilaiset näppäimistöt. Tukea vähennetään, kun kommunikoijan taidot kasvavat. (Martinsen & Von Tetzchner 1999, 20–21.)

Pistekirjoitus on sokeiden, heikkonäköisten ja kuurosokeiden ensisijainen luku- ja kirjoitustaidon väline. Jokainen sokea, vaikeasti heikkonäköinen ja kuurosokea on oikeutettu tiedonsaantiin ja toiminnallisen lukutaidon hyödyntämiseen. Pistekirjoitustaito on tärkeää oikeinkirjoituksen kannalta. Pistekirjoituksen avulla selviää, milloin käytetään isoa kirjainta, välimerkkejä ja matemaattisia merkkejä. Myös vierasperäisten sanojen ja nimien oikeinkirjoitus on tärkeää, sillä oikeinkirjoitustaito ja kielen vivahteiden ymmärtäminen kehittyy lapsena. Aikuisena elävä kontakti kirjoitettuun kieleen on erityisen tärkeää. Pistekirjoitustaito tukee ja edistää näkövammaisen henkilön itsenäistä selviytymistä, koho-

merkintöjen ymmärtämistä, tiedonsaantia, ja myös harrastustoimintaa. (Pistekirjoitus.fi.)

Pistekirjoitus perustuu kuuteen pisteeseen ja se on maailmanlaajuinen kirjoitusjärjestelmä. Se perustuu tuntoaistiin ja sitä luetaan sormenpäillä. Teksti on täysin sama kuin näkevien teksti. Pistekirjoitus voi olla paperille painettu, ja sitä voidaan tuottaa pistetulostimilla, kirjoittamalla käsin taulun ja pistimen avulla tai pistekirjoituskoneella. Kirjoitusta voidaan tuottaa myös sähköisesti. Sähköinen pistekirjoitus luetaan pistenäytön avulla tietokoneen tai matkapuhelimen näytöltä. (Pistekirjoitus.fi.)

Selkokieli on kielimuoto, jonka tarkoituksena on tukea erityisryhmien tiedonsaantia. Yleiskieli on kaikille yhteinen kielimuoto, joka on muodoltaan kirjakielen mukaista, siinä käytetään yleistä sanastoa ja virkkeet ovat rakenteeltaan yksinkertaisia. Selkokielen tulisi olla yleiskieltä huomattavasti helpommin ymmärrettävää. (Virtanen 2009, 11, 16–17.) Selkokeskus on määrittellyt selkokieli-termin seuraavanlaisesti: ”Selkokieli on suomen kielen muoto, joka on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luotettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea ja/tai ymmärtää yleiskieltä”. (Selkokeskus i.a.) Selkokielestä on hyötyä henkilöille, joilla on vaikeatasoinen dysleksia, henkilöille jotka kuuluvat johonkin vammaisryhmään, vanhuksille sekä henkilöille joilla suomi ei ole äidinkieli (Leskelä & Virtanen 2006, 9-11).

6. TUOTTEEN TEKEMINEN

Opinnäytetyömme on kehittämistyö, jossa pyrimme edistämään yhdenvertaisuutta lisäämällä tiedon saavutettavuutta mukauttamalla informaatiota laajemmalle yleisölle sopivaksi. Lopullinen tuote annetaan Kelalle, joka halutessaan kokeilee ja käyttää materiaalia sivuillaan.

Tehtävänämmme on tuottaa materiaalia, joka palvelee mahdollisimman laajaa asiakaskuntaa. Hyödynnämme yhtä mediaviestinnän kanavista, Internetiä, saavutettavuuden mahdollistamiseksi. Mediaviestinnällä tarkoitamme toimitettua mediaa, joka on sanoma- ja aikakauslehtien painetut ja verkkoversiot sekä televisiota ja radiota. Elämme informaatioyhteiskunnassa, joten tekemämme tuote on helppo ladata verkkoon kaikkien saataville. Nykypäivänä yhteiskunnan toiminnot ja asiointi rakentuvat laajalti verkkojen varaan.

6.1 Projektin alku

Opinnäytetyömme aiheen varmistuttua syksyllä 2013 aloimme tutkia Kelan Internet-sivuja, ja niiden sisältämää informaatiota. Kuten aikaisemmin mainitsimme, rajasimme työmme ottaen mukaan Kelan sivuilta vain Vammaisten tulkkauspalvelut. Varsinaisen työn aloitimme tutustumalla kunnolla kyseiseen materiaaliin hahmottaaksemme lähtökohdat paremmin. Kartoitettuaamme kaikki tarvitsemamme tekstit, lähdimme työstämään niiden sisältöä ja tarkoitusperiä. Huomasimme tekstin olevan todella tiivistettyä informaatiota, ja tästä syystä valitsimme peruslinjaukseksi verbien ja termien tuottamisen tukiviittomin. Kävimme tekstit läpi yksi lause kerrallaan ja pohdimme mikä, ja miksi juuri tämä kyseinen sana olisi oleellista viittoa. Verbien ja termien lisäksi poimimme teksteistä mielestämme aiheen informaation kannalta myös muita tärkeimpiä sanoja viitottaviksi. Valittuamme ja perusteltuamme itsellemme merkityksen kannalta tärkeimmät sanat mietimme, mitä viittomia voisimme käyttää kyseisten sanojen

kohdalla. Olemme perustelleet viittomavalinnat työn loppupuolella, ja käyttämämme viittomat ovat liitteessä (ks. LIITE1). Viittomien valitsemiseen käytimme paljon aikaa, sillä halusimme niiden vastaavan mahdollisimman tarkasti lähdetekstin merkityksiä.

Prosessin alkuvaiheessa päätimme käydä tarkistuttamassa viittomavalintamme toisella ohjaajallamme, lehtori Satu Rantamäellä. Hänen hyväksyntänsä saatamme jatkoimme tekstien työstämistä. Pian tämän jälkeen, vastuuhjaajamme ilmoitti Kelan kyseisten tekstien vaihtuvan uuden vuoden vaihteessa, joten jouduimme aloittamaan tekstiprosessin alusta. Kun olimme saaneet valittua kaikista teksteistä mielestämme oleellimmat sanat viitottaviksi, päätimme käydä uudelleen tarkistuttamassa valintamme lehtori Hely Perttulalla. Kävimme yhdessä hänen kanssaan tekstit läpi, ja teimme muutamia parannuksia viittomavalintoihimme. Saatamme viittomavalinnat valmiiksi, tarkistimme kaikki viittomat viittomakielen sanakirjasta. Katsoimme lisäksi Kelan sivujen viittomakielisistä videoista kyseiset viittomat varmistaaksemme niiden oikeellisuudesta ja vastaavuudesta. Kaikki viittomavalinnat eivät ole samoja kuin viittomakielisillä videoilla, koska niissä viittomat ovat liian viittomakielisiä, eivätkä siksi sovellu tukiviittomakommunikaatioon. Osan viittomista yksinkertaistimme kommunikaatiomenetelmään sopivaksi poistamalla viittomien monikot ja toistot. Samalla harjoittelimme viittomat moneen kertaan, jotta mahdolliset virheet lopullisessa kuvaustilanteessa voitaisiin välttää. Viitoimme ja kuvasimme teksteistä harjoitusversiot, joita katsomalla hahmotimme kokonaisvaltaisemmin tuotteen laadun tasoa.

Halusimme perehtyä syvemmin lukupuhuntaan ja kehittää artikulaatiotamme mahdollisimman laadukkaan tuotteen toteuttamiseksi. Lukupuhunta on tekstin lukemista ääneen suoraan materiaalista. Kävimme suomen kielen ja viestinnän lehtori Katri Huovisen luona, jonka johdolla teimme lukupuhuntaharjoituksia keskittyen yleisolemukseen, artikulaatioon, huulioon, ilmeisiin sekä puhenopeuteen. Huovinen kuvasi videolle, kun luimme Kelan tekstejä läpi. Hänen johdolla analysoimme nauhoitukset ja keskustelimme ongelmakohdista. Ongelmakohdiksi nousivat liian pieni ja epäselvä huulio sekä liian nopeatempoinen lukupuhunta. Häneltä saimme tehtäväksi kuvata lisää harjoitusvideoita Kelan teksteistä.

Kuvasimme molemmat harjoitusmateriaalia, joita katsoimme yhdessä toisen ohjaajamme kanssa. Keskityimme kohtiin, jotka mietityttivät meitä erityisesti ja joista olimme epävarmoja. Halusimme hänen kommentoivan videoilta lukupuhunnan ja tukiviittomakommunikaation samanaikaista sujuvuutta. Saimme myös Rantamäeltä palautetta liian nopeasta puhenopeudesta, sitä tulisi hidastaa, jotta katsoja saisi tukiviittomista parhaan mahdollisen hyödyn. Katri Huovisen kanssa tehtyihin harjoituksiin verrattuna huulion käyttö oli parantunut eikä se ollut enää liian pientä ja epäselvää. Huulion kehittymisen myötä artikulaatiomme oli selkeää, mutta meidän tulee kiinnittää huomiota äänenkäyttöömme. Toisella meistä ongelmana oli vahva loppuintonaatio, ja videon loppupuolella väsymys alkoi kuulua puheessa monotonisuutena. Video oli kuvattu yhtenä jaksena ilman riittäviä taukoja, mistä aiheutui väsymystä ja monotonisuutta. Videon kuvaaminen lyhyissä osissa helpottaa viittojaa pysymään keskittyneenä ja eloisana. Toisella taas puhe oli vieläkin liian nopeaa tukiviittomakommunikaatiota ajatellen ja sanojen välissä oli taukoja, mikä sai puheen kuulostamaan robottimaiselta. Jatkoimme yhdessä äänenkäytön ja lukupuhunnan harjoittelua kuvaamalla lisää analysoitavaa materiaalia. Harjoittelun kautta pyrimme parantamaan havaittuja ongelmia.

Toisen ohjaajan tapaamisen aikana keskustelimme vielä muutaman viittoman merkitysvastaavuudesta kontekstissa. Tulimme yhdessä siihen lopputulokseen, että viittomavalintamme olivat oikein, ja niitä ei muutettu. Videoiden huonon laadun takia muutama viittoma näytti väärältä, joten hän pyysi viittomaan kyseiset viittomat uudestaan varmistaakseen niiden oikeellisuuden. Videoista kävi ilmi, että viitoimme tietyt viittomat keskenämme eri tavalla (esimerkiksi TOIMITUSPISTE; antaa vs. lähettää, piste vs. paikka), ja siksi kertosimme viittomat myöhemmin uudestaan ja katsoimme että viitoimme varmasti samalla tavalla. Pohdimme myös käsiemme asentoa ja paikkaa silloin, kun emme tuota viittomia. Tulimme siihen tulokseen, että kädet olisi hyvä laittaa noin pallean kohdalle lepoasentoon, kämmenet ylöspäin ja päällekkäin.

Toinen ohjaajamme muistutti meitä katseen merkityksestä. Harjoitusvideoissa emme katsoneet suoraan kameraan, joten kontakti katsojaan puuttui. Hän ohjeisti viittomaan ja puhumaan kameralle kuin puhuisi suoraan toiselle henkilölle. Katse antaa katsojalle tunteen aidosta vuorovaikutustilanteesta.

Mietimme toisen ohjaajan kanssa alustavasti kuvauksiin liittyviä ulkoisia ominaisuuksia. Puhuimme sekä videon teknisestä ulkoasusta että meidän ulkonäöstämme viittoessa. Kysyimme hänen mielipidettään videoihin lisättävistä dioista, joissa olisivat yhteystiedot, etuuslistat ja etätulkkausohjelmat. Mietimme kyseistä ratkaisua oman kuormittavuutemme takia, koska näissä kohdissa on runsaasti sormituksia ja numeroita. Sormituksia ja numeroita pitäisi tukiviittomissa välttää. Olimme etukäteen pohtineet tätä vaihtoehtoa myös katsojien näkökulmasta. Jäimme miettimään, häiritsevätkö vai selkeyttäisivätkö diat videon ymmärrettävyyttä. Lehtorin kannustamana pitäydyimme ideassa ja päätimme kysyä teknisestä toteuttamisesta Diakin MediaMyllyn opetusteknologian asiantuntija Kimmo Turtiaiselta.

6.2 Kuvaus

Tapasimme MediaMyllyn opetusteknologian Kimmo Turtiaisen ja sovimme kuvauksen järjestelyistä. Olimme valmistautuneet kuvaamaan jo tapaamispäivänä, mutta kaulusmikrofonin puuttuessa kuvauksemme siirtyivät seuraavaan päivään. Kyseinen mikrofoni oli välttämätön hyvän äänenlaadun takaamiseksi. Mikrofoni kiinnitetään paidan kaulukseen klipsillä, jolloin ääni saadaan nauhoitettua läheltä ja selkeästi. Omaan käyttöön tuleviin videoihin riittäisi kameran sisäänrakennettu mikrofoni, mutta verkossa jaettavaksi tarkoitettussa materiaalisissa äänenlaadun on oltava tasokkaampaa. Kuvauksemme siirtyivät, mutta kävimme Diakin tulkkausstudioissa tutustumassa kameraan, taustoihin, valoihin ja akustiikkaan ollaksemme valmiita aloittamaan kuvaamisen heti kuvausvuoromme alkaessa. Turtiainen asensi valot kohdilleen, niin ettei varjoja näkynyt taustassa. Ennen kuvausprojektin alkamista, olimme suunnitelleet käyttävämme kuvauksissa tekstien lukemisen apuna teleprompteria eli tekstinlukulaitetta, mutta kyseistä laitetta Diakilla ei ollut. Päätimme lukea tekstit varsinaisina kuvauspäivinä kannettavalta tietokoneelta. Kuvassimme harjoituksen vuoksi muutamia otoksia, jotta saisimme tuntumaa varsinaisia suorituksia varten.

Seuraavana päivänä saimme puuttuvan mikrofonin ja kuvaukset alkoivat. Yritimme laittaa tietokoneen mahdollisimman lähelle kameraa, saadaksemme suoran katsekontaktin yleisöön ja luodaksemme tuntua aidosta vuorovaikutustilanteesta. Toisen viittoessa toinen huolehti kameran toimimisesta ja tietokoneella näkyvien tekstien siirtämisestä viitottavaan kohtaan. Videoiden alkuun ja loppuun jätimme noin viiden sekunnin mittaiset editointivarat, joissa seisomme viittomatta lainkaan. Editointivarat tulisivat helpottamaan myöhemmin tapahtuvaa videoiden leikkausta. Viitottuamme puolet materiaaleista, ne osoittautuivat käytökelvottomiksi tietokoneella katsottuna. Kameran asetukset olivat väärin, ja siksi videoiden valotukset eivät olleet riittävän laadukkaita verkkoon laitettavalle materiaalille. Turtiainen asensi kameran säädöt paikoilleen ja aloitimme kuvaukset alusta. Uudelleen kuvaamisen ja lukuisten toistojen jälkeen kuvaaminen alkoi sujua menestyksekkäästi.

6.3 Estetiikka

Opinnäytetyöprojektimme alkupuolella ajatuksena oli, että videoiden esteettiset ehdot tulisivat Kelalta. Sovimme kuitenkin yhdessä yliopettajan kanssa päättävämme itse ulkoisesta olemuksestamme. Katsoimme Kelan sivujen viittomakielisiä videoita ja päätimme tavoitella samanlaista tyyliä. Kuvauksiin valitsimme mustat, pitkähihaiset trikoopaidat, jotka olisivat mahdollisimman neutraalit katsojien silmissä. Housuja ei tarvinnut miettiä, koska rajasimme kuvan vyötäröstä ylöspäin. Pitkät hiuksemme laitoimme kiinni, etteivät ne olisi tiellä viittoessa ja häiritsisi katsomista. Kasvoillamme halusimme pitää mahdollisimman luonnollisen meikin, mutta korostimme vaaleiden kulmakarvojemme näkyvyyttä. Kulmakarvojen tummentaminen oli tärkeää ilmeiden näkyvyyden parantamiseksi. Ajattelimme korostaa huuliota huulipunalla, mutta viittomakielisten videoiden ulkonäön vastaavuuden tavoittelun vuoksi, jätimme sen pois. Huulipunana lisäksi jätimme korut ja kynsilakan pois, etteivät ne häiritsisi videoiden katsomista.

6.4 Ongelmat kuvauksessa

Kuvauksien aikana kohtasimme muutamia ongelmia. Alussa haastetta toi valojen suuntaaminen siten, ettei viittojan taakse ilmesty häiritsevää varjoa, sillä harjoituskertamme jälkeen studiota olivat käyttäneet muut opiskelijat, jotka olivat muuttaneet valojen kohdistuksia. Jouduimme pitkään säätämään valoja varjojen häivyttämiseksi. Päästyämme kuvaamaan, huomasimme kaulusmikrofonin johdon liikkuvan paidan alla rinnan kohdalle, jolloin se näkyi kuvassa häiritsevästi. Johtoa piti aina siirtää takaisin kainalon alle. Viittoessa piti varoa koskemasta paitaan, koska hankausäänet kuuluivat todella selvästi herkän mikrofonin takia.

Harjoittelimme ennen kuvauksia viittomisen ja lukupuhunnan samanaikaista tuottamista, mutta puhenopeus oli vieläkin paikoin liian nopeaa. Puheen ollessa liian nopeaa, viittomat eivät osuneet täysin kohdilleen. Puhetta hidastaessa ongelmaksi nousi äänen muuttuminen katkonaiseksi ja robottimaiseksi. Sopivan ja sujuvan puherytmin löytäminen oli hankalaa. Kuvausten edetessä väsymys alkoi näkyä väärinä viittomina, lukuvirheinä ja keskittymisvaikeuksina.

6.5 Editointi

Kuvausten jälkeen videot piti vielä editoida. Tehtävä tuntui haastavalta, koska kummallakaan meistä ei ole aikaisempaa kokemusta editoimisesta. Turtiainen ohjeisti lataamaan Internetistä erään kokeiluversion editointiohjelmasta. Aloitimme editoimisen, mutta koimme kyseisen ohjelman olevan liian hankala tai-toihimme nähden. Kokeilimme editoimista muutamalla videolla, joihin jäi aina kokeiluversion mainosteksti keskelle kuvaa, jota emme osanneet poistaa. Päätimme kokeilla toista ohjelmaa, jonka huomasimme olevan yksinkertaisempi käyttää.

Leikkasimme jokaisen videon alusta ja lopusta turhat seisoskelut pois, saadaksemme videoista selkeät kokonaisuudet. Poistimme pilalle menneitä kohtia, ja liitimme onnistuneet klipit yhteen. Muutamaan videoon lisäsimme informaatiota täydentävää tietoa erillisinä dioina, esimerkiksi yhteystietoja ja etuusluetteloita.

Yritimme laittaa dioihin mahdollisimman samanvärisen taustan kuin videoissa, jotta kokonaisuus olisi yhteneväinen. Editoiminen oli molempien mielestä hankalaa ja hidasta. Aikaisemmasta kokemuksesta olisi ollut hyötyä, ja se olisi nopeuttanut työtämme.

7. POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme tutkimustehtävänä oli edistää yhdenvertaisuutta muuttamalla Kelan informaatiota esteettömämpään muotoon. Päästäksemme tavoitteeseen, tuotimme materiaalia tukiviittomakommunikaatiota käyttäen. Vastaavaa materiaalia ei ole aikaisemmin tehty, ja siten työmme on uutuusarvoinen. Alusta asti halusimme tehdä toiminnallisen työn, ja olimme tyytyväisiä yliopettajan ehdottaessa tätä aihetta. Mietimme aihetta ja siihen liittyvää työmäärää. Päätöstämme valita aihe puolsi se, ettei tämä ollut käännöstyö. Valintaan vaikutti osaltaan myös mahdollisuus hyödyntää pedagogisia opintojamme.

Tukiviittomakommunikaation käyttämisestä saimme projektin aikana paljon lisäkokemusta, joka vahvistaa suuntautumisopinnoista saatua tieto- ja taitopohjaa. Tukiviittomien lisäksi kommunikaatiomenetelmään liittyvä selkeä artikuloiminen ja puhuminen kehittyivät projektin aikana. Kaiken kaikkiaan tunnemme nyt olevamme enemmän sinut tukiviittomakommunikaation kanssa kuin ennen projektin aloittamista. Työn myötä meistä on tullut varmempia tukiviittomakommunikaation käyttäjiä ja voimme jatkaa tästä yhtä kokemusta rikkaampana kohti tulevia opetuksia.

Opinnäytetyön aikana koimme ammatti-identiteettimme kehittyneen. Oivalsimme olevamme sitkeitä ja yllättävän maltillisia, vaikka jouduimme kuvaamaan materiaaliamme aina uudelleen. Asenteet tuotteen tekemisen aikana muuttuivat ja ymmärsimme myös käyttökelvottomiksi osoittautuneiden videoiden tekemisen hyödyn. Osasimme ammentaa niistä lisää voimavaroja ja koimme sen kehittymisen paikkana. Tukiviittomakommunikaation kehittyminen toivottavasti näkyy positiivisesti tulevaisuuden opettajan roolissa. Tukiviittomakommunikaatiotaitojen kehittymisen lisäksi esillä oleminen on helpottunut kuvauksien aikana. Videota tehdessä itsekriittisyys omasta ulkonäöstä korostuu, mutta loppua kohden aloimme olla sinut kameran edessä.

Teoriaosuuden kirjoittaminen ja tiedon etsiminen ovat syventäneet käsitystämme eri asiakaskunnista, heidän erityistarpeistaan ja niiden huomioimisesta. Tutkimustyylinen kirjoittaminen oli vierasta, mikä aiheutti meille haasteita. Kirjoitta-

mista kuitenkin helpottivat kiinnostavat lähdemateriaalit. Kirjoittaminen sujui mutkattomasti luotettavan lähteen löytyessä, mutta ilman kunnollista lähdettä kirjoittamisen jatkaminen oli vaikeaa. Etsiessämme tietoa, potentiaalista materiaalia oli runsaasti ja rajaaminen tuntui haastavalta. Ilman jatkuvaa karsimista, työn aihe olisi kasvanut liian laajaksi. Lopulta onnistuimme karsimaan aineiston sopivan kattavaksi.

Työvaiheiden uudelleen tekemisestä huolimatta, ohjaajiltamme saatu palaute opinnäytetyön aikana piti motivaatiotamme yllä ja antoi uutta näkökulmaa mietittäviin asioihin. Ohjaajien ja muiden opettajien kanssa käydyt palautekeskustelut toivat luottamusta työn jatkamiselle omista epävarmuuksistamme huolimatta. Opinnäytetyöllämme ei ollut tarkkaa aikataulua, mikä loppuvaiheessa kostautui kiireenä. Alkuvuosi kului nopeasti ja huomasimme kuvauksien pian lähestyvän. Kuvassimme materiaaleja neljänä eri päivänä ja videoiden editoimiseen kului päiviä. Kiireen vuoksi olimme työn loppuvaiheessa todella tiiviisti tekemisissä keskenämme, mutta se ei aiheuttanut meille yllättäviä konflikteja. Yhteistyömme oli koko projektin ajan sujuvaa ja miellyttävää.

Tuotteen valmistuttua, löysimme vielä parannettavaa. Videoissa olisimme voineet puhua vieläkin hitaammin, ja muutama viittoma olisi voinut osua sanan kohdalle täsmällisemmin. Jälkikäteen jäimme miettimään muutamaa viittomaa, joiden sopimista asiayhteyteen olisi pitänyt selvittää tarkemmin. Viittomien jatkuva pohtiminen sokeutti, minkä jälkeen selkeää ja oikeaa ratkaisua oli vaikea löytää. Katkeamattoman katsekontaktin luomiseksi, olisi pitänyt opetella tekstit ulkoa, mutta resurssimme eivät riittäneet ulkoa opetteluun. Muistamalla tekstit ulkoa, olisimme voineet viittoja koko ajan katsoen suoraan kameraan.

Opinnäytetyömme lähentyessä loppuaan, pohdimme mahdollisia jatkotutkimusaiheita. Meitä itseämme jäi kiinnostamaan, kuinka moni kohderyhmiemme jäsen kokee aidosti saavansa hyötyä materiaalistamme. Vastaavanlaista materiaalia voisi tuottaa mistä lähdetekstistä tahansa.

LÄHTEET

- Aunola, Ulla; Haaksilahti, Tiina; Laatikainen, Sari; Rainó, Päivi & Salonsaari, Maria-Elisa 2012. Viiton ja ohjaan. Tampere. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Berman, Jeanette; Graham, Lorraine; Hoskyn, Maureen & Wong, Bernice Y.L. 2008. The ABCs of Learning Disabilities. Second Edition. United States Of America: Elsevier Academic Press.
- Ekholm, Elina 2009. Monimuotoisuus ja esteettömyys. Näkövammaisten asiantuntijoiden työelämäkokemuksia. Helsinki: Multiprint.
- Finlex 2014. Lainsäädäntö. Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 19.2.2010. Viitattu 13.3.2014
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100133>
- Finlex 2014. Lainsäädäntö. Suomen perustuslaki 11.6.1999. Viitattu 13.3.2014
<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.
- Finlex 2014. Lainsäädäntö. Tekijänoikeuslaki 8.7.1961. Viitattu 13.3.2014
[http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404?search\[type\]=pika&search\[pika\]=tekij%C3%A4noikeuslaki#L2P17](http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404?search[type]=pika&search[pika]=tekij%C3%A4noikeuslaki#L2P17).
- Haddington, Pentti & Kääntä, Leila 2011. Kieli, keho ja vuorovaikutus – Multimodaalinen näkökulma sosiaaliseen toimintaan. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Helsingin yliopisto 2010. Venäjän kieli ja kirjallisuus. Viitattu 23.3.2014
<http://www.helsinki.fi/venaja/johdatustakaantamiseen/venaja-johdatustakaantamiseen.pdf>.
- Holopainen, Leena 1994. Logopedian perustiedot. Artikulaation ja fonologian häiriöt. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Honkanen, Tytti; Isomaa, Salla & Ranki, Emmi 2013. Ruudun takaa – Lastenohjelman tulkkausprosessi ja viitottu AV-tulkkaus. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Länsi, Turku. Viittomakielentulkin koulutusohjelma.
- Hytönen, Niina & Rissanen, Terhi 2006. Käden käännteessä – Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Kansaneläkelaitos 2014. Tietoa Kelasta. Viitattu 28.11.2013
<http://www.kela.fi/toiminta;jsessionid=7E5956F9FF2CA076308C06D83189893F>.

Kehitysvammaliitto 2013. Tietoa liitosta. Viitattu 22.2.2014.

[http://www.kehitysvammaliitto.fi/suomeksi/tietoa-liitosta/puhevammaisuus/.](http://www.kehitysvammaliitto.fi/suomeksi/tietoa-liitosta/puhevammaisuus/)

Kempainen, Erkki 2008. Kohti esteetöntä yhteiskuntaa: yhteiskuntapolitiikan normatiiviset keinot. Helsinki: Valopaino.

Kuulokynnys 2009a. Kommunikaatio Viitattu 26.2.2014

[http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kommunikaatio/.](http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kommunikaatio/)

Kuulokynnys 2009b. Kommunikaatio. Viitattu

[http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kommunikaatio/kommunikaatiomenetelmat/huulioluku/.](http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kommunikaatio/kommunikaatiomenetelmat/huulioluku/)

Kuuloliitto ry 2009. Tutkimus ja kehittäminen. Viitattu 23.3.2014

[http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/kuuleminen/kuulontutkimus/.](http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/kuuleminen/kuulontutkimus/)

Lehtomäki, Elina & Takala, Marjatta 2005. Kieli, kuulo ja oppiminen. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Leskelä, Leealaura & Virtanen, Hannu 2006. Toisin sanoen: Selkokielen teoria ja käytäntöä. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Loukusa, Soile & Paavola, Leila 2000. Lapset kieltä käyttämässä – Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Juva: PS-kustannus.

Näkövammaisten Keskusliitto ry i.a. Näkeminen ja näkövammaisuus. Viitattu 12.1.2014

[http://www.nkl.fi/fi/etusivu/nakeminen/maaritys.](http://www.nkl.fi/fi/etusivu/nakeminen/maaritys/)

Papunet 2013a. Tietoa. Viitattu 26.2.2014

[http://papunet.net/tietoa/puhevammaisuuden-syit%C3%A4.](http://papunet.net/tietoa/puhevammaisuuden-syit%C3%A4)

Papunet 2013b. Tietoa. Viitattu 26.2.2014

[http://papunet.net/tietoa/tukiviittomat.](http://papunet.net/tietoa/tukiviittomat)

Papunet 2013c. Tietoa. Viitattu 10.3.2014

[http://papunet.net/tietoa/blisskielen-rakenne.](http://papunet.net/tietoa/blisskielen-rakenne)

Papunet 2013d. Tietoa. Viitattu 10.3.2014

[http://papunet.net/tietoa/ilmaiset-kuvapankit-ja-tyokalut.](http://papunet.net/tietoa/ilmaiset-kuvapankit-ja-tyokalut)

Papunet 2013e. Materiaalia. Viitattu 10.3.2014

[http://papunet.net/materiaalia/%C3%A4%C3%A4nipankki.](http://papunet.net/materiaalia/%C3%A4%C3%A4nipankki)

PictoOnline 2014. Try Picto Online. Viitattu 19.3.2014

[http://pictoonline.pictogram.se/.](http://pictoonline.pictogram.se/)

Pistekirjoitus i.a. Pistekirjoitus. Viitattu 26.2.2014

<http://www.pistekirjoitus.fi/fi/pistekirjoitus/miksi>.

Poukka, Tytti & Lehtivuori, Emilia 2012. Tukiviittomien ja kuvien käyttö erityistä tukea tarvitsevien lasten liikunnanohjauksessa. Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Poussu-Olli, Hanna-Sofia & Keto, Leena 1999. Perustietoa näkövammaisuudesta, näkövammaisten opetuksesta ja koulutuksesta. Turku: Painosalama Oy.

Psykologia 2014. Uusin numero. Viitattu 19.3.2014

<http://www.psykologia.fi/uusin-numero/otteita-lehdesta/70-tieteelliset-artikkelit/377-kuinka-tutkia-tervettae-kognitiota-vain-yhden-potilaan-avulla-tapaustutkimusten-logiikka-kognitiivisessa-neuropsykologiassa>.

Sala, Eeva 2003. Ääniergonomia – toimiva ääni työvälineenä. Helsinki: Yliopistopaino.

Selkokeskus i.a. Teoriaa. Viitattu 4.3.2014

<http://papunet.net/selkokeskus/teoriaa.html>.

Siiskonen, Tiina 2010. Kielelliset erityisvaikeudet ja lukemaan oppiminen. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing.

Sosiaali- ja terveysministeriö i.a. Hyvinvoinnin edistäminen. Viitattu 22.3.2014

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1087414&name=DLFE-12157.pdf.

Suomen YK-liitto 2014. Julkaisut. Viitattu 20.3.2014

http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/ykn_vammaissopimus_uudistettu_painos_2012.pdf.

Topo, Päivi; Heiskanen, Marja-Liisa; Rautavaara, Aulikki; Hannikainen-Ingman, Katri; Saarikalle, Kristiina & Tiilikainen, Reetta 2000. Kuulo- ja puhevammaisten tulkkipalvelut – Vammaispalvelulain toteutuminen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Virtanen, Hannu 2009. Selkokielen käsikirja. Tampere: Esa Print.

Väestöliitto 2014. Tutkimustoiminta. Viitattu 22.2.2014

http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja-ja-linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/.

Von Tetzchner, Stephen & Martinsen, Harald 1999. Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin. Helsinki: Hakapaino Oy.

LIITTEET

LIITE 1 VALITUT VIITTOMAT

3G-puhelin	3G+PUHELIN
Aika	AIKA
Aikataulu	AIKA+RISTIKKO
Aineisto	MATERIAALI
Ajanvietepalvelu	VIIHDE
Ajoissa	ENNEN
Alle	ALLE
Allekirjoittaa	ALLEKIRJOITTA
Aloittaa	ALOITTA
Aloituspäivämäärä	ALOITTA+PÄIVÄ+NUMERO
Alue	ALUE
Ammatti	AMMATTI
Ammatti	AMMATTI
Ammattitaito	AMMATTI
Apuväline	AUTTAA+TAVARA
Arviointikeskustelu	ARVIOIDA+KESKUSTELLA
Asentaa	ASENTAA
Asiakas	ASIAKAS
Asiakaslaki	ASIAKAS+LAKI
Asiakasnumero	ASIAKAS+NUMERO
Asiakaspalvelunumero	ASIAKAS+PALVELU+NUMERO
Asiantuntija	ASIAANTUNTIJA
Asiavirhe	ASIA+VÄÄRÄ
Asiointi	ASIAKAS
Avustaja	AUTTAA
Edellyttää	VAATIA
Edistää	KEHITTÄÄ
Ei ehdi	EI+VAPAA

Ei kuulu	EI+KUULUA
Ei saa	EI+SAADA
Enemmän	ENEMMÄN
Ennakko	ETUKÄTEEN/ENNEN
Epäselvä	EI+SELVÄ
Eri	ERI
Erikseen	ETÄ
Erillinen	ETÄ
Erityinen	ERITYINEN
Esimerkki	ESIMERKKI
Esiopetus	ENNEN+OPETTAA
Estää	ESTÄÄ
Etukäteen	ENNEN
Etätulkkaus	ETÄ+TULKATA
Etätulkkauslaite	ETÄ+TULKATA+KONE
Etätulkkauspäätös	ETÄ+TULKATA+PÄÄTTÄÄ
Etätulkkausstudio	ETÄ+TULKATA+STUDIO
Eurooppalainen	EUROOPPA
Hakea	ETSIÄ
Hakemus	HAKEA
Hakemuslomake –	ETSIÄ+IKKUNA
Hakemusvaihe	HAKEA+KAUSI
Hallintolaki	VALTA+LAKI
Hankala	HANKALA
Hankkia	OTTAA
Harrastaa	HARRASTUS
Hautajaiset	HAUTA
Heikko	VÄSYNYT
Henkilö	IHMINEN
Henkilökohtainen	IHMINEN+TAVATA
Heti	HETI
Hidastelu	HIDAS
Hiiri	RULLATA HIIRTÄ

Huolehtia	HOITAA
Huolto	HOITAA
Huomioida	VALITA
Huone	HUONE
Hyvä	HYVÄ
Hyväksymistodistus	HYVÄKSYÄ+TODISTUS
Hyötyä	HYÖTY
Hävitä	KADOTA
Häät	HÄÄT
Ilmaista	ILMAISTA
Ilman	TYHJÄ
Ilman	TYHJÄ
Ilman ajanvarausta	TYHJÄ+AIKA+VARATA
Ilmoittaa	ILMOITTA
Irtisanoa	EROTA
Jalusta	TELTTA s-käsimuoto
Jatkaa	JATKAA
Jatkopäätös	JATKUA+PÄÄTÖS
Jäljellä	VAPAA(ehtiä)
Jälkeen	JÄLKEEN
Järjestää	JÄRJESTÄÄ
Jää	PAIKALLAAN
Kaapelimodeemi	PUTKI
Kaikki	KAIKKI
Kaiutin	Kaksikäsinen kokokämmen LÄHETTÄÄ
Kampaaja	LEIKATA TUKKAA
Kannettava	LÄPPÄRI AUKEE
Kasvojen takaa	KASVO TAKAA
Katkos	LOPPUA
Kela (Kansaneläkelaitos)	KELA
Kello	KELLO
Kenttä	ALUE
Kerran	KERRAN

Kerätä	KERÄTÄ
Keskeytyä	KESKEN
Keskussairaala	KESKUS+SAIRAALA
Kesto	KESTÄÄÄ
Kieli	KIELI
Kieltäytyä	KIELTÄÄ(estää)
Kiinnostaa	KIINNOSTAA
Kiinteä	VARATTU
Kilpailutus	KILPAILLA
Kirjallinen	KIRJOITTA
Kirjoitustulkkauk	KIRJOITTA (koneella)+TULKATA
Kirjoitusvirhe	KIRJOITTA+VÄÄRÄ
Koetilanne	KOKEILLA+TILANNE
Kokea	KOKEA
Kokous	KOKOUS
Kolmas	KOLMAS (Näyttää sormeen)
Kommunikaatio-opetus	KOMMUNIKOIDA+OPETTA
Kommunikointimenetelmä	KOMMUNIKOIDA+TAPA
Kopio	KOPIO
Korvata	KORVATA
Kosketusnäyttö	VAATIA+IKKUNA
Kotikunta	KOTI+KUNTA
Kotimaa	KOTI+MAA
Kuka	KUKA
Kunta	KUNTA
Kustannus	MAKSAA
Kuukausimaksu	KUUKAUSI+OSTAA
Kuulovamma	KUULLA+VAMMA
Kuulua johonkin	KUULUA
Kuva	KUVA
Kysyä	KYSYÄ
Käsitellä	KÄSITELLÄ
Käynnistyä	ALKAA

Käyntipalvelu	KÄYDÄ+PALVELU
Käyttäjä	KÄYTTÄÄ
Käyttää	KÄYTTÄÄ
Käyttökelpoinen	KÄYTTÄÄ+MAHDOLLISUUS
Käyttömäärä	KÄYTTÄÄ+MÄÄRÄ
Käyttöoikeus	KÄYTTÄÄ+OIKEUS
Käyttöpaikka	KÄYTTÄÄ+PAIKKA
Käyttötuki	KÄYTTÄÄ+TUKEA
Käyttöyhteys	KÄYTTÄÄ+SUHDE
Laajakaistayhteys	AUKI+KANAVA+SUHDE
Laatu	MATERIAALI
Ladata	LADATA
Lahjoitus	LAHJA
Laitetekonaisuus	KONE+KOKONAINEN
Laitemalli	KONE+MALLI
Laki	LAKI
Langaton	YHDISTYÄ+TYHJÄ
Lapsi	LAPSI
Laskettu aika	LASKEA+AIKA
Laskutusvirhe	LASKEA+VÄÄRÄ
Lausunto	SANOA+LUETTELO
Liittymä	LIITTYÄ
Liittyä	LIITTYÄ
Liittää	LIITE
Linkki	KLIKATA(hiirellä)
Lisäopetus	LISÄTÄ+OPETTA
Lisäpalvelu	LISÄ+PALVELU
Lisätieto	LISÄTÄ+TIETO
Lisätunti	LISÄTÄ+TUNTI
Lomake	IKKUNA
Luento	LUENTO
Lukujärjestys	RISTIKKO
Lukuvuosi	LUKEA+VUOSI

Luokahuoneopetus	LUOKKA+HUONE+OPETTAA
Luovuttaa	LUOVUTTAA TOISELLE
Lyhyt	LYHYT (vaakatasossa)
Lähetää	LÄHETTÄÄ
Lähiomainen	LÄHELLÄ
Lääkäri	LÄÄKÄRI
Löytää	LÖYTYÄ
Maahanmuuttaja	MAA+MUUTTAA
Maastoeste	MAA+ESTÄÄ
Mahdollisuus	MAHDOLLISUUS
Maksuliikenne	MAKSAA+LIIKENNE
Maksullinen	OSTAA
Maksuton	ILMAINEN
Malli	KOPIO
Materiaali	AINE
Matkaohjelma	MATKA+OHJELMA
Mikrofoni	MIKROFONI
Millainen	MILLAINEN
Monipisteneuvottelu	MONTA+PAIKKA+KESKUSTELLA
Muistaa	MUISTAA
Mukana	MUKANA
Muodostaa	MUOTO
Muu	MUU
Muutoksenhakulautakunta	MUUTOS+ETSIÄ+LAUTAKUNTA
Muutos	MUUTOS
Myyntipalvelu	MYYDÄ+PALVELU
Myöntää	MYÖNTÄÄ
Määrä	MÄÄRÄ
Määräaikainen	SANOAA+AIKA
Neuvonta	NEUVOA
Nopeus	VAUHTI
Numero	NUMERO
Nähdä	NÄHDÄ

Näkövamma	NÄHDÄ+VAMMA
Näppäimistö	NÄPPÄIMISTÖ
Näyttö	IKKUNA
Näyttötutkinto	NÄHDÄ+TUTKIA
Ohje	OHJE
Oikaista	OIKEA
Oikeus	OIKEUS
Omaisuus	OMAISUUS
Onnistua	ONNISTUA
Opastus	OHJATA
Opinnot	OPPIA
Opinnot	OPISKELLA
Opinnäytetyö	OPPIA+NÄHDÄ+TYÖ
Opintokokonaisuus	OPPIA+KOKONAISSUUS
Opintolinja	OPPIA+SUUNTA
Opinto-ohjaus	OPPIA+OHJATA
Opintosuunnitelma	OPISKELLA+SUUNNITELMA
Opintotukipäätös	OPPIA+TUKEA+PÄÄTÖS
Opiskella	OPISKELLA
Opiskelutulkkaus	OPISKELLA+TULKKAUS
Oppilaitos	OPPIA+HALLI
Osallistua	OSALLISTUA
Osata	OSATA
Osoite	OSOITE
Osoitteenmuutos	OSOITE+MUUTTAA
Otaa yhteyttä	SUHDE
Palautekeskustelu	PALAUTE+KESKUSTELLA
Palauttaa	PALAUTTAA
Palvelupiste	PALVELLA+PAIKKA
Palvelutiimi	PALVELU+RYHMÄ
Paras	PARAS
Perehdytys	OHJATA
Perehtyä	PEREHTYÄ

Perhetapahtuma	PERHE+TAPAHTUA
Perusopetuslaki	PERUS+OPETTAA+LAKI
Perustella	PERUS
Perustelu	PERUSTELU
Peruutus	PERUUNTUA
Pian	PIAN
Pitopaikka	PAIKKA
Poistaa	HYLÄTÄ
Postituspäivä	POSTI+PÄIVÄ
Potilaslaki	SAIRAS+LAKI
Profiili	PROFIILI
Puhelin	PUHELIN
Puhelintulkkaus	PUHELIN+TULKATA
Puhelinverkko	PUHELIN+VERKKO
Puheterapeutti	PUHUA+TERAPEUTTI
Puheterapeutti	PUHUA+TERAPIA
Puhevamma	PUHUA+VAMMA
Pystyä	VOIDA
Päivittää	PÄIVITTÄÄ
Päivä	PÄIVÄ
Päästä	PÄÄSTÄ
Päästä	PÄÄSTÄ JOHONKIN
Päättymisajankohta	LOPPU+AIKA
Pöytätietokone	PÖYTÄ+TIETÄÄ+KONE
Rajata	RAJA
Rajoite	RAJA
Ratkaista	RATKAISU
Rauhallinen	RAUHALLINEN
Retki	REPPU
Riittävä	RIITTÄÄ
Rikkoutua	RIKKI
Risteily	RISTEILY
Rooli	ROOLI

Ryhmätyö	RYHMÄ+TYÖ
Räätälöitävä	MUOKATA
Saada	SAADA
Saatavuus	SAADA
Sairaanhoidokortti	SAIRAS+HOITAA+KORTTI
Sairaus	SAIRAS
Sama	SAMA
Samaan aikaan	SAMA+AIKA
Selvitys	SELVITYS
Selviytyä	SUJUA
Seurata	SEURATA
Siirtää	SIIRTÄÄ
Sisään (rakennettu)	SISÄÄN
Sitoutua	SOLMIA
Soittaa	SOITTA Puhelimella
Sopia	SOPIA
Sosiaali	SOSIAALI
Soveltua	SOVELTUA
Studio	STUDIO
Suomenruotsalainen	SUOMI+RUOTSI
Suomi-	SUOMI
Suosittelava	SUOSITELLA
Suostua	SUOSTUA
Suostumus	SUOSTUA
Sveitsi	SVEITSI
Synnytys	SYNTYÄ
Syntymäaika	SYNTYÄ+AIKA
Syy	SYY
Sähköpostiosoite	SÄHKÖ+POSTI+OSOITE
Säilyttää	PYSYÄ
Taktiiliviittominen	TAKTIILI
Talous	TALO
Tapahtua	TAPAHTUA

Tapaturma	TAPAHTUA
Tapaus	TAPAHTUA
Tarjoama	TARJOTA
Tarkistaa	TARKISTAA
Tarkoittaa	TARKOITTA
Tarvita	TARVITA
Tauko	TAUKO
Taulutietokone (Tabletti)	IKKUNA+TIETÄÄ+KONE
Tausta	TAUSTA
Tavata	TAVATA
Tekniikka	SUUNNITELLA
Tekstipuhelin	TEKSTI+PUHELIN
Tekstiviesti	TEKSTI+VIESTI
Tentti	TENTTI
Terveydenhuolto	TERVEYS+HOITAA
Tieto	TIETÄÄ
Tietokone	TIETÄÄ+KONE
Tietokoneen käyttötaito	TIETÄÄ+KONE+KÄYTTÄÄ+TAITO
Tietokoneohjelma	TIETÄÄ+KONE+OHJE
Tietty	TIETÄÄ
Tilaisuus	TILAISUUS
Tilanne	TILAISUUS
Tilata	TILATA
Tilauspalvelu	TILATA + PALVELU
Toiminta	TOIMIA
Toimisto	TOIMISTO
Toimittaa	LÄHETTÄÄ
Toivomus	TOIVOA
Tukea	TUKEA
Tukipalvelu	TUKEA+PALVELU
Tulkkaus	TULKATA
Tulkkauspaikka	TULKATA+PAIKKA
Tulkkauspalvelu	TULKATA+PALVELLA

Tulkkauspalvelukeskus	TULKKAUS+PALVELU+KESKUS
Tulkkaustarve	TULKATA+TARVITA
Tulkkaustilaus	TULKATA+TILATA
Tulkkaustunti	TULKATA+TUNTI
Tulkki	TULKKI
Tulkkirinki	TULKATA+PIIRI
Tulostaa	TULOSTAA
Tuntea	TUNTEA
Tuottaja	TUOTTAA
Tutkimus	TUTKIA
Tutkinto	TUTKIA
Tutkinto	TUTKINTO
Tutustua	TUTUSTUA
Työ	TEHDÄ
Työharjoittelu	TYÖ+HARJOITELLA
Työllistyminen	TYÖ (huulio)
Työpaikkakassa	TYÖPAIKKA+KASSA
Työsaliopetus	TYÖ+HUONE+OPETTAA
Täyttää	KIRJOITTAA(täyttää kynällä)
Ulkomaanmatka	ULKOMAA+MATKA
Ulkopuoli	ULKOPUOLI
Useat	MONTA
Uusi	UUSI
Vaatetus	VAATE
Vahinko	VAHINKO
Vahvistus	VAHVA
Vahvistusviesti	VAHVA+VIESTI
Vaihtaa	VAIHTAA
Vaihtelu	VAIHDELLA
Vaihtoehto	VAIHTAA+EHDOTUS
Vaikuttaa	VAIKUTTAA
Vakituinen	VAKITUINEN
Vakuutusosoikeus	VAKUUTUS+OIKEUS

Valinta	VALITA
Valita	VALITA
Valitus	VALITTAA
Valitusaste	VALITTAA+TASO
Valmis	VALMIS
Valoisa	VALO
Vammainen -	VAMMA
Vanha	VANHA
Vapaa	VAPAA
Varallaolo	VARMUUDENVUOKSI
Varastettu	VARASTAA
Varata	VARATA
Varmistaa	VARMISTAA
Vastaanottoaika	VASTAANOTTAA+AIKA
Vastata jstk.	VASTUU
Web-kamera	KAMERA
Venyä	KESTÄÄ
Verkkokurssi	VERKKO+KURSSI
Vieras	OUTO
Viikko	VIIKKO
Viimeistään	VIIMEINEN
Virhe	VÄÄRÄ
Voimakkuus	JAKSAA
Välittää	VÄLITTÄÄ
Välitysjärjestelmä	VÄLITTÄÄ+JÄRJESTÄÄ
Välityskeskus	VÄLITTÄÄ+KESKUS
Välitystiimi	VÄLITTÄÄ+RYHMÄ
Välttämätön	PAKKO
Yhteistyötaho	YHDESSÄ+TEHDÄ+RYHMÄ
Yhteyshenkilö	SUHDE+IHMINEN
Yhteysongelma	SUHDE+ONGELMA
Yli	YLI
Ääni	ÄÄNI

Ääressä

VIERESSÄ

LIITE 2 LINKIT